

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

N:r 8

Aug.

1954.

Pris 75 öre

ARBETSGLÄDJE

Uppmätt och färdigförpackat material för flättningsarbeten av olika slag såsom kakfat, serveringsbrickor, blomkorgar m. m. Populära och lättsålda modeller, begärliga på den öppna marknaden!

Rekvirera fullständig katalog

Vårt arbetsmaterial tillverkas och förpackas av sjuka och partiellt arbetsföra vid Arbetsträningverkstaden vid Värnhems Vårdhem i Malmö. Vi vänder oss till sjukhus och vårdanstalter för att i samarbete med arbetsterapien ge sysselsättning åt sjuka och partiellt arbetsföra.

Två exempel ur vår katalog

HOBBYMATERIAL

Sallerupsvägen 26, Malmö

Tel. 163 94

Arbetslokaler: Värnhems Vårdhem, Malmö

En kvalitetsgod trycksak
till lägsta pris

Ring 133 77

AB Tryckericentralen

i Borås

LINDHOLMS KLICHEÉ FABRIK

Gamla Brogatan 19 – STOCKHOLM – Telefon 20 54 20

Utkommer varje månad

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

Nr 8. augusti 1954

17:e årgången

Ansvarig utgivare: EINAR HILLER.
Redaktör: SIXTEN HAMMARBERG.
Ägare: De Lungsjukas Riksförbund.

Annonspriser:

1/1 sid. 400:—, 1/2 sid. 225:—,
1/4 sid. 125:—, 1/8 sid. 65:—.

Småannonser:

60 mm spaltbredd 65 öre mm.
90 mm spaltbredd 90 öre mm.

Färgannonser 25 % tillägg.
För julnumret specialoffert.

Kontrollmärke
lagligen skyddat

HUVUDREDAKTIONEN I STOCKHOLM:

Kocksgatan 15, Stockholm 4.
Telefon 41 39 99 och 44 40 40.
Postgironr 95 00 11.

LOKALREDAKTIONEN I MALMÖ:

Kamrergatan 3. Tel. 97 53 44.
Postgironr 95 00 65.

Prenumerationspriser: helt år 8:—,
halvt år 4:50.

Psykologiskt försvar och sjukhustrivsel

Vi har nyligen fått en nämnd, som skall syssla med det psykologiska försvaret. Utan att närmare detaljgranska vad som kan innefattas i detta arbete rör det sig väl närmast om att hålla den psykiska aktiviteten frisk och levande hos folk och att göra dem mindre mottagliga för panikbaciller och andra sjukdomsfrön, som lätt kan bli ödesdigra för land och folk i spänningsfyllda situationer. En stabilisering av miljöer och tänkesätt är god beredskap mot sådana farligheter. Även om dessa frågor hör till försvarsmaktens område ligger det nära till hands att tala om en liknande, inre beredskap, när medborgaren drabbas av sjukdom och personliga olyckor, när livsviljan sätts på hårda prov under långvarig sjukhusvistelse. Även i sådana fall blir det fråga om ett för individen livsviktigt psykologiskt försvar. "Patienten är något mera än ett par lungor och ett par ben" har det med viss tillspetsning sagts. Det skulle alltså i orden ligga en anklagelse om en alltför mekanisk syn på läkningsprocessen, ett ensidigt inriktande på att reparera upp lungorna för att snarast få maskineriet igång, dvs. att få patienten på benen igen. Utan att vidare specificera vad som kan vara berättigad kritik eller överdrifter i ett sådant påstående kan man lugnt säga, att de psykologiska faktorerna i läkningsprocessen har uppmärksamrats starkt under de sista åren. Man kan här tala om glädjande uppryckningstendenser inom sjukvården i allmänhet. Sysselsättningsterapin har trätt i förgrunden på ett markant sätt, men någon *allsidig* debatt om trivsel och psykologiska problem i sjukvården ha vi inte haft trots lovvärda ansträngningar av diverse roman- och artikelförfattare. Man kan väl säga att i dylikt ofta skönlitterärt färgat skrivande har det romantiska greppet tagit överhand och att mera kon-

struktiva lösningar av sjukhusens trivselfrågor inte närmare angivits på manuskriptbladen. Mera verklighetsbetonade tag har däremot tydligen varit utgångspunkt för en gruppmotion i Stockholms stadsfullmäktige. I motionen tar man fasta på att skapa ökad trivsel i sjukhusmiljön för såväl patienter, personal och besökare. Mera omsorg bör ägnas lokalernas utrustning och möblering framhåller motionärerna vidare med skärpa — och dela på sjuksalarna! Mindre antal patienter på salarna är betydelsefullt ur trivselsynpunkt. Sysselsättningsfrågan för patienterna måste också ordnas efter förnuftigare linjer än hittills. Inte bara den rent manuelle sysselsättningen utan också den nöjes- och kulturbetonade sidan av problemet måste få sin normala plats i sjukhusmiljön. Läsning och sällskapsspel bör tillhandahållas i större utsträckning, bandinspelningsapparater bör anskaffas och utnyttjas vid lokala radioprogram och så snart förutsättningar föreligger bör våra sjukhus även utrustas med televisionsapparater! Genom sådana åtgärder kan mycket av den vantrevnad och håglöshet, som tyvärr förekommer, avlägsnas. Det är missförhållanden, som är till skada även ur medicinsk synpunkt säger motionärerna sammanfattningsvis.

Det är djärva grepp stockholmssmotionärerna visar och det är heller inget tvivel om att deras förslag berör nyckelpunkterna i sjukhusens psykologiska upprustning. Den tillspetsade formuleringen om "ett par lungor och ett par ben" kommer i sitt rätta perspektiv i relation till den allmänt normaliserade miljö förslagsstälarna har som mål. Ja, varför inte tala om sjukhussamhället, där läkare, patienter och övriga samverka i tillfrisknandets anda för att göra livet så meningsfullt och normalt som de medicinska förutsättningarna tillåter.

Det bör gälla såväl sanatorier som sjukhus i allmänhet och alldeles särskilt långtidspatienter, som lättast kunna ta skada av allt för lång och nödtvungen isolering under sjukdomens och sjukhusmiljöns tryck.

Det var några nyckelpunkter i sjukhusens psykologiska försvar mot håglöshet och passivitet. Man kan gå vidare, komma patienten och hans problem närmare, genom att ta del av en i sitt slag enastående utredning om sanatoriepatientens vardag som just slutförts i De Lungsjukas riksförbunds regi. "Utredningar" kanske många på förhand stämpla som ointressanta och föga utvecklingsbefrämjande, särskilt när det gäller trivsel-frågor, men i det här fallet rör det sig om ett i hög grad undanskymt område, som torde kunna locka även föga statistik och formulärintresserade att lyssna. Utredningen, som utförts med hjälp av vårt riksförbunds cirka 150 lokalföreningar heter "Utredning ang. kontant-understöd för personliga behov och förströelse till medellösa patienter som vårdas på sjukhus." Det intressanta utredningsmaterialet understryker med skärpa att medellösa patienter utöver sådana behov som ingår i själva vården behöver s. k. *fickpengar* för olika personliga behov såsom inköp av toaletsaker, tidningar, frukt och godsaker m. m. Av utredningen framgår vidare att det är svårt "att åstadkomma en mätning av dessa behov" men att det är förenligt med god social och medicinsk vård att medel ställs till förfogande för att öka den personliga trevnaden till nytta för patienten.

Problemet gäller som synes närmast *obemedlade eller mindre bemedlade patienter* som vårdas på fattigvårdssamhälles bekostnad enligt par. 1 i fattigvårdslagen och vilka vårdkostnader innefattas i begreppet obligatorisk fattigvård. Det synes också enl. utredningsresultatet att kommunerna funnit det berättigat att dessa fickpenningbidrag för personlig trevnad bör utgå till sjukhuspatient. Härvid tycks 1946 års folkpensioneringslag ha varit normgivande, d. v. s. den bestämmelse i lagen som uttryckligen fastslår att pensionär, som stadigvarande vårdas på vårdanstalt skall för sina personliga behov erhålla 200 kr per år i de fall pensionen uppbäres av annan än vårdtagaren själv.

Penningvärdesförsämringen har som man lätt förstår naggat hårt på dessa slantar och i råd och anvisningar från Socialstyrelsen — de senaste utfärdade nr 76 i april 1953 — uppmanas kommunerna att höja beloppet till 28 kr per månad och för december månad 40 kr. Även om kommunerna i princip erkänt det berättigade i att fickpengar utgår och även beviljat sådana till sina patienter varierar beloppen starkt — inemot en tredjedel av de kommuner som redovisas i undersökningen betalar uppenbart för låga fickpengar. I sin slutkommentar till utredningen föreslår därför förbundet att fastare normer för dessa — uppenbarligen för patient-

ternas personliga trivsel oundgängliga bidrag — utarbetas i samråd med ansvariga myndigheter och instanser så att beloppen bli likartade och kunna anses tillräckliga för att täcka de personliga utgifter patienten har. Utredningen visar också att utgifter för den dagliga rent personliga hygien på sanatorium måste bestyras av patienten själv (hit hör inköp av tvål och tandkräm, tillbehör för rakning, hårvård m. m.) även om han i övrigt åtnjuter "fri sjukhusvård" dvs. på fattigvårdssamhälles eller annans bekostnad. Om nu de här refererade utredningssynpunkterna rör sanatoriepatienterna gäller nog i stort sett detsamma för många andra kategorier av sjuka, särskilt långliggarna på våra olika vårdanstalter. De praktiska vardagsproblemen som vi här sökt ställa in i de större sammanhangen trivsel och psykologisk beredskap på våra sjukhus, en fingervisning om att det är de olika praktiska detaljfrågornas lösning som till sist skall skapa en trivsammare samvaro på sjukhusen — till de detaljerna bör att patienten har en inte alltför snålt tilltagen fickslant för sina personliga behov.

Peter Comstedt

15 stipendier à 300 kronor

till f. d. sanatoriepatienter, som studera vid folkhögskolor och socialinstitut utdelas av
De Lungsjukas Riksförbund

★

Ansökan om stipendium ställes till De Lungsjukas Riksförbund, Box 4149, Stockholm 4

★

Intyg att sökanden antagits som elev vid läroanstalt skall åtfölja ansökningshandlingen

★

Ansökningstiden utgår den 15 oktober 1954

★

Ansökningsblankett erhålles från Riksförbundet

Mannen hade läkarintyg — arbetskamraterna sade nej

är kontentan av en f. d. sanatoriepatients ansträngningar att söka sig arbete enl. en artikel i *Kvällsposten* i Malmö.

I plånboken har han ett läkarintyg på att han absolut inte kan sprida någon smitta. Ett intyg skrivet på heder och samvete av en specialist på området. Den lilla vita papperslappen är tummad och solkad vid det här laget. Den unge mannen har gång på gång fått dra fram intyget som ett sista argument, när kamraterna satt åt honom och velat jaga bort honom från jobbet. Han kunde lika gärna ha dragit fram en blank papperslapp. Ingen har trott på läkarens ord. Kompisarna har läst intyget, ryckt på axlarna och inte gett med sig en tum.

Nu går mannen utan jobb igen. Sparkad rätt ut i rena rama nöden.

— Skall jag kunna klara mig och inte bli sjuk igen, måste jag äta ordentligt och ha en hygglig bostad. Hur skall jag kunna det, när jag inte får arbeta? Socialvården? Ja, som en sista utväg. Den definitivt sista utvägen.

Vi har berättat den här mannens historia för dr *Olle Edfeldt* på Orupssanatoriet.

— Det händer tyvärr inte så sällan att utskrivna patienter får gå igenom samma sak som den här mannen, säger dr Edfeldt. Lyckligtvis har det blivit bättre på de senaste åren. Det enda, som hjälper i ett fall som detta, är upplysning. Bara man kan komma i kontakt med de personer, som sätter sig på tvären och hindrar de utskrivna att arbeta, brukar det hjälpa. I allmänhet går det att övertyga dem om att vi aldrig någonsin tillåter någon av våra patienter att börja arbeta igen, om vi inte kan garantera att personen ifråga inte sprider någon smitta.

Att arbetskamrater är besvärliga, är kanske inte så vanligt. Då händer det oftare att arbetsgivare är betänksamma mot att anställa folk som kommer från sanatorier.

Det är tragiskt att de utskrivna patienterna skall behöva kämpa mot ett motstånd av detta slaget. De brukar ha tillräckligt svårt att anpassa sig ute i samhället ändå. Oftast får de ju byta arbete, vilket kan vara svårt nog. Därför hoppas man att oförstående människor skall

(Forts. å sid. 7.)

Ettårsresultat av behandlade lungtuberkulosfall

redovisas i en artikel i *Sv. Läkartidningen* av Eva Madar och Gunnar Santesson. Undersökningen avser att ge en bild av den kliniska effekten av isonikotinsyrehydrazid (INH) vid lungtuberkulos. Den del av undersökningen de båda författarna redovisa omfattar c:a 80 fall, som vårdats på Söderby sjukhus och Länssanatoriet i Uttran. I slutkommentaren till redogörelsen framhålls att den ovan refererade efterundersökningen av ett begränsat material talar för, att INH även på längre sikt är ett relativt värdefullt medel, jämförbart med PAS-DHS, vid behandling av lungtuberkulos. Då man numera alltid kombinerar INH med PAS eller ev. annat kemoterapeutikum, vilket bl. a. har till följd att uppkomsten av resistent *tbc*-stammar i stor utsträckning kan fördröjas eller förhindras, är det troligt att senresultatet komma att te sig än gynnsammare. Det skall dock erinras om att införandet av den moderna kemoterapien vid lungtuberkulos bl. a. medfört den konsekvensen, att behovet av rationell kirurgisk behandling vid denna sjukdom avsevärt ökat.

Värd bilden har förändrats avsevärt

framhålls i en artikel i *Dagens Nyheter*. Det är docent Torsten Bruce, överläkare på Söderby sjukhus, som lämnat intervjustoff till artikeln.

Då docent Bruce 1946 kom till Söderby hade kemoterapi, användandet av kemiska kampmedel mot sjukdomen, ännu inte börjat på allvar, det svenska PAS hade kommit året innan, och i USA prövade man

streptomycinet. En ganska dystur stämning vilade över patienterna, där fanns många med feber och svårskötta komplikationer, tarm- och strup-tbc. Och dödligheten var stor inte minst för de unga; man räknade 135 dödsfall om året på Söderby, många av dem patienter i 30-årsåldern. Nu är (på samma intagnings-siffra) dödssiffran nere i 65 och av dessa sällan någon under de fyrtio. Strup- och särskilt tarm-tbc ser man praktiskt taget inte till längre. Vården har fått en mer optimistisk stämning, och medelvårdtiden är nere i 100 dagar (varvid man kanske bör tillägga att detta också hänger ihop med att man på Söderby har tillgång till konvalescenthem för förbättrade patienter, vilket inte är fallet på åtskilliga andra vårdcentraler i andra delar av landet).

Det som främst åstadkommit denna allmänna ljusning i läget är de kemiska behandlingsmetoderna — med PAS, streptomycin och det nyaste, isonikotinsyrehydrazid, på sjukhusspråk förkortat till INH. Dessa preparat dödar visserligen inte bakterierna, men hejdar deras utveckling och ger kroppen egen försvarsmekanism en god chans att sätta in med effekt.

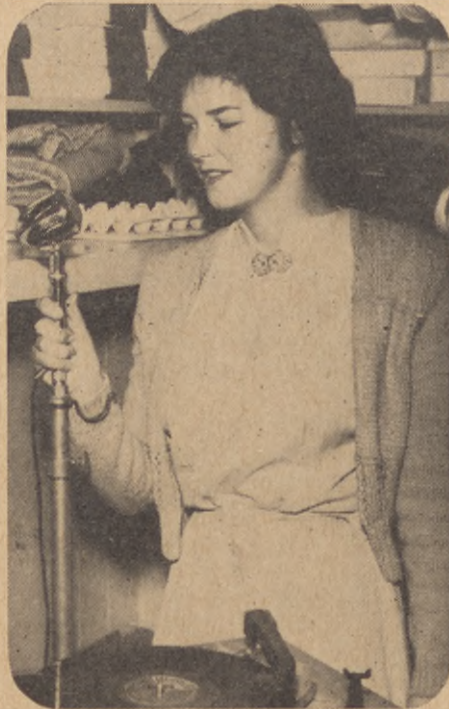
De förbättrar också så pass snabbt även allvarligare fall att man kan våga sätta in kirurgiska behandlingsmetoder, som därmed också fått en allt större användning och betydelse: kollapsterapi, där den sjuka lungan "gasas", dvs. pressas ihop med hjälp av kvävgasinjektion i lungsäcken, borttagande av sjuka lungpartier, och revbensoperationer, där den sjuka lungan får falla ihop genom borttagande av revben. Vilken metod som skall komma till användning beror dels på var infektionen satt in, dels på individuella olikheter i sjukdomstypen.

NÖJEN OCH FÖRSTRÖELSE ÄR OCKSÅ TERAPI!

Motion i Stockholms stadsfullmäktige med djärva initiativ
Televisionen bör bli sjukhusens egendom

Den manuella terapin med vävning och korgflätning och en allt intensivare portföljtillverkning har på senare tid glimtvis avspeglat den stigande arbetslusten hos sanatoriepatienterna i pressklipp och bilder från olika delar av landet.

Men hur är det med den intellektuella terapin och nöjeslivet? På dessa frågor kan man fundera ett tag utan att för den delen vara förpliktad att ge slutgiltiga svar. På Söderby Sjukhus har man emellertid skilt på den manuella och mera intellektuellt betonade delen av patienternas verksamhetsområde genom att tillsätta en kurator med uppgift att sköta om patienternas bibliotek, studieverksamhet m. m. Den sista företeelsen visar att en viss organisation av terapin är på väg. Och man får väl räkna med att de större sjukhusen visar vägen. Men kan man koppla ihop nöjesdetaljen med terapibegreppet? Ja, på den frågan kan man även fundera. För något år sedan avlossade författaren Erik Gamby en förfärlig salva mot nöjesprogrammen på våra sanatorier. Sina synpunkter

Kvinnlig hallåman sänder grammofoonprogram till patienterna på Sollidens sanatorium.

redovisade han i en artikel i tidningen Iduen där det hette:

"Man har på sanatorierna den uppfattningen att de filmer som bör visas skall vara glada och "roliga", och därför spelar man drägliga filmer av de svenska och utländska filmbyråerna. Allvarliga filmer, problemfilmer över huvud taget undviks som pesten: det skall vara tjo och tjim och inget annat. Att det också finns bildningsfilmer tycks vara helt okänt, sådana får man se en eller annan gång när en föreläsare har film med sig."

Vad Erik Gamby här skriver om kan knappast sättas under rubriken "terapi" — det torde man väl kunna vara ense om — men utan att gå in på någon detaljdebatt torde det dock finnas gott om andra program högre syftande än de "tjo och tjim" stämplade. I en motion i Stockholms stadsfullmäktige — delvis refererad på ledande plats i detta nummer — tvekar man emellertid inte att sätta in även nöjesdetaljen i de allvarliga socialmedicinska sammanhangen. En upprustningsplan för trivsel och välbefinnande

Nöjesprogram av "egna förmågor" vid Sandträsk — så vi ser att det finns möjligheter även ute i landsorten.

befinnande innefattar till och med sådana nymodigheter som television — så snart förutsättningarna föreligger bör våra sjukhus även utrustas med televisionsapparater anser motionärerna. Bandinspelningsapparater för lokala radioprogram finns också med på motionärernas önskelista. I motionen ses förströsedetaljen som en viktig trivselbefrämjande faktor.

I den mån man kan intressera sjukhusdirektioner och andra för ett mera tidsenligt nöjesliv på sjukhusen bör det givetvis också ligga i patienternas intresse att hålla programmen på en någorlunda hygglig nivå och i det avseendet kan det vara värt att citera vad De lungsjukas riksförbunds programskrift har att säga om hithörande frågor.

En människa, som blivit isolerad för en längre tid genom sjukdom, riskerar lätt, särskilt om hon är

ung, att råka in i en psykisk kris, som förlamar handlingsviljan och stäcker personlighetsutvecklingen. Och tuberkulosen drabbar framförallt och känbarast de unga. Den sjuke ryckes ut ur sin tidigare miljö, kommer bort från arbete, hem, vänner och bekanta, föreningsliv och kulturgemenskap för att planteras om i sjukhusets miljö med de ofrånkomliga restriktioner i livsföringen, som sjukdomen och anstaltsvistelsen för med sig. Hon har ofta ganska svårt att finna sig tillrätta. Den mindre motståndskraftige kan ta skada för livet. Självilliten och känslan för det personliga ansvaret riskerar att avtrubbas. På senaste tiden har man därför allt klarare insett betydelsen av att göra sjukhuslivet mer meningsfyllt och utvecklingsbefrämjande genom sysselsättningsterapi, intensifierad studieverksamhet och liknande. Kan man på så sätt göra

sjukhustiden innehållsfull och lärorik, förbättrar man samtidigt patientens förutsättningar att komma till rätta med tillvaron, när han skall ut i förvärvslivet igen.

Litteratur, konst, musik och andra kulturella värden måste mer än hittills bli sjukhusens egendom. Därigenom underlättas patienternas återinpassning i den normala samhällsgemenskapen. Därigenom skapas värden för den sjuke som ger kompensation för andra förluster.

Det är också viktigt att i andra avseenden hålla kontakterna med yttervärlden levande. Ett intimt samarbete med det fria och frivilliga folkbildningsarbetets organisationer, så att patienterna får del av de kulturvärden dessa folkrörelser förmedlar, måste komma till stånd på alla platser, där sådana möjligheter till kulturellt utbyte föreligger.

PRESSEN SKRIVER...

(Forts. fr. sid. 5)

sluta lägga sten på börda för tbe-klientelet.

Den i denna tidskrift ofta framställda "tröstlösa vandringen" är som synes fortfarande en bitter realitet och man vill i all hast rekommendera att doktor John Lundquists utmärkta och väldisponerade artikel "Skräcken för tuberkulosen ofta alltför överdriven" i vårt julnummer måtte hitta vägen — i massupplaga — till arbetsplatser, som tycks vara i skriande behov av medicinsk allmänbildning. Och hur är det i övrigt med upplysningen om sjukdomar och andra hygieniska åtgärder — det finns ju organ som heter företagsnämnder på åtskilliga arbetsplatser, organ för inbördes information för arbetstagare och arbetsgivare?

Tuberkulosens inverkan på "karaktären"

behandlas i en utomordentlig, på historiska och medicinska fakta grundad artikel av fil. mag. Sven Vallmark på *Dagens Nyheter*s kultursida. Vi citera:

De slutsatser läkarna vid sekelskiftet drog av sina förment vetenskapliga iakttagelser var stundom starkt förödmjukande för de sjuka. Mer än en forskare föreslog på fullaste allvar att dessa sjuklingar in för domstol skulle behandlas som

förminskat tillräkneliga på grund av de själsliga defekter som sjukdomsgiftet antogs ha framkallat. Kampen mot tuberkulosen förklarades innebära en direkt kamp mot kriminaliteten. Ett andrahandseko av debatten hörs ännu i Olof Kinbergs 1935 utgivna arbete om varför människor blir brottsliga, där en italiensk undersökning åberopas, i vilken som grovt spykopatisk, kriminalitetsfrämjande faktor också anges tuberkulos.

Ännu på 1930-talet förklarade en psykoanalytiskt skolad lungläkare, Ernst Melzer, att många politiska och vetenskapliga förlöpningar skulle kunna förebyggas genom en av en psykiatriskt skolad lungläkare i rätt tid ställd diagnos på tuberkulos. "Kampen mot tuberkulosen kommer på så sätt att bidra inte bara till det mänskliga samhällets fysiska utan också till dess andliga och själsliga tillfrisknande."

Lungtuberkulosen har stundom också kopplats samman med ras- och klassfördomar och med nationalistisk förhåvelse. Som underlägsna betraktade raser, folk och samhällsklasser har dels ansetts särskilt fallna för tuberkulos, dels har den karaktärsbild som sjukdomen hos dessa grupper framskapat ansetts vara särskilt ondartad.

Den ovilja med vilken de lungsjuka under långa tider betraktats av sin omgivning, tyvärr alltför ofta också av sina läkare, har till stor del

bottnat i fruktan, en fruktan för en länge som obotlig betraktad smittosam sjukdom, vars bärare tvingats in i en ofta långvarig isolering med åtföljande misär. Den sjuke har berövats också det enda som till sist stått honom åter, ett normalt människovärde.

I och med att sjukdomen med starkt förbättrade vård- och behandlingsmöjligheter mist sin skrämmande karaktär har också den fruktan minskat under vars tryck de ogynnsamma reaktionerna från och mot omgivningen sprungit fram.

Alltmer sällan möter man de förut vanliga fraserna om den lungsjukes karaktär. Men litteraturen om den lungsjukes psyke utgör dock för all framtid ett dystert kapitel i de mänskliga fördomarnas historia. Dessa fördomar drabbar inte bara andra raser och folk. Oftare än man föreställer sig träffar de också misslottade grupper inom det egna folket och den egna klassen.

Ett semesterhem för tuberkuloskonvalescenter

har sedan några år tillbaka drivits av Föreningen för Lungsjuka i Stockholm vid den natursköna Ältasjön. Stockholms stad har tidigare givit föreningen stöd för denna verksamhet och stadsfullmäktige har nu beviljat 100.000 kr för uppförande av byggnader på området enl. vad *Svenska Dagbladet* meddelar.

Det talas nu ofta om läkemedlen

och de "nya förmåner" som beslutats i samband med den obligatoriska sjukförsäkringen, gällande fr. o. m. den 1 januari 1955. — "När och under vilka förutsättningar kan jag få fri eller billigare medicin?" — det är frågor som återkommer. Vi ska här försöka redogöra för några av de viktigaste bestämmelserna i den nya läkemedelsreformen.

1 När kommer den nya läkemedelsreformen?

Läkemedelsreformen träder i kraft den 1 januari 1955 och gäller alla som är obligatoriskt sjukförsäkrade, dvs. praktiskt taget alla svenska medborgare som bor i landet.

2 Vilka förmåner får man?

Förmånerna omfatta:

- a) helt fria läkemedel,
- b) rabatterade läkemedel.

Läkemedlen skola ordineras av läkare. Den som erhåller recept på läkemedel får i vissa fall rabatt på kostnaden av apoteken. Den som erhåller helt kostnadsfri medicin får särskilt läkemedelskort.

3 Vilka läkemedel gäller det?

Som angivits under punkt 2 måste det vara fråga om läkemedel som utlämnas mot recept eller läkemedelskort av apotek. Läkemedel som säljs i den öppna handeln eller som köps på apotek utan recept berörs icke av läkemedelsreformen. De betalas alltså helt. Reformen gäller inte heller de läkemedel som används inom den slutna vården, dvs. på sjukhusen.

4 När kan man erhålla helt kostnadsfri medicin?

Läkemedel för behandling av *långvariga och allvarliga sjukdomar* utlämnas gratis. Som exempel på sjukdomar för vilka kostnadsfria mediciner lämnas kan nämnas *perniciös anemi, sockersjuka, bristfällig sköldkörtelfunktion, bristfällig binjurefunktion, grön starr, epilepsi, kronisk bronkialastma, kronisk hjärtmuskelsvaghet, tuberkulos* och olika slag av *kräfta*. Vilka sjukdomar och läkemedel som faller under denna regel anges i en förteckning som fastställes av kmt.

5 Hur stor rabatt kan man erhålla?

För att förhindra medicinmissbruk har det bestämts, att rabatten skall utgå först på det belopp varmed läkemedelspriset överstiger 3 kr. Kostar läkemedlet mer än 3 kr. får man *50 procent rabatt* på det belopp som överstiger 3 kr. (Är priset t. ex. 10 kr. får man alltså själv svara dels för 3 kr. i botten och dels för hälften av överskjutande 7 kr.; man får själv betala 6:50.) Utskrives flera läkemedel på samma recept räknas rabatten inte på det sammanlagda priset utan på varje medicin för sig. Likaså räknas prisnedsätt-

ningen på varje inköp för sig. Systemet innebär att rabatteringen blir av betydelse i första hand för de sjukdomsfall som tvingar till dyrbar medicinering.

6 Hur fungerar systemet — och hur fördelas kostnaderna?

Som angivits under punkt 2 innebär systemet att inköp sker på apotek *genom recept på rabatterade läkemedel* dels genom *läkemedelskort på helt fria läkemedel*. Läkarrecepten på vilka de rabatterade läkemedlen köpts skall förvaras på apoteken för att utgöra verifikation till de räkningar, som apoteken för att full betalning för sina läkemedel skicka in till vederbörande centralmyndighet. Den som behöver kan få en kopia på receptet. Läkemedelskorten för de helt fria läkemedlen skall ha formen av recept och vara försedda med rekvisitionsblanketter, som apoteken avskiljer och behåller som verifikation.

Utgifterna för läkemedelsreformen beräknas till 34 milj. kr. om året. Därav skall staten betala för ett belopp per sjukhus som motsvarar 1,15 kr. per medlem eller i runt tal 6 milj. kr. Resten av kostnaderna fördelas på de sjukförsäkrade och arbetsgivarna.

Kvinnoproblem i tuberkulosvården

Föredrag av

Förbundssekreterare Ture Edbom vid De Nordiska Tuberkulosförbundens sammanträde i Stockholm i juni 1954

Förr var förekomsten av tuberkulos något vanligare hos kvinnor än hos män. Den förändring som tuberkulosbilden uppvisar, som bl. a. inneburit en förskjutning av insjukningsåldern till högre åldrar, en stark sänkning av dödlighetsfrekvensen och en mindre stark sänkning av insjukningsfrekvensen samt ett mer godartat förlopp av sjukdomen, innehåller också draget att numera något fler män än kvinnor drabbas av tbc. Mycket grovt räknat kan man dock säga, att ungefär hälften av de, som årligen vårdas på sanatorier, utgörs av kvinnor. För år 1952 intogs på sanatorium ungefär 8.000 kvinnor av totalt ungefär 17.000 intagna.

I den mån problemets avgränsning gäller akut sjuka kvinnor skulle siffran alltså röra sig omkring 8.000. Av dessa 8.000 kvinnor var ungefär 86 % över 20 år, alltså i sådan ålder att problem i anslutning till redan bildad familj eller också problem ifråga om sysselsättning kan väntas uppstå. Självfallet har dock långt ifrån alla i gruppen om 8.000 kvinnor problem som kan betecknas som speciella kvinnoproblem. Svårighetsgraden av de problem som kan uppstå för kvinnor med tbc hänger naturligtvis som för män samman med sjukdomens svårighetsgrad. Något statistiskt material att på sjukdomsgrund avgränsa problemets omfattning finns inte tillgängligt. Man torde dock kunna anta att för den övervägande delen kvinnor, liksom för män, är sjukdomen så pass lindrig, att uttalade sociala problem inte uppstår.

De speciella kvinnoproblemen kan delas i två huvudgrupper. Dels blir det fråga om den typ av problem som gifta kvinnor ställs inför, speciellt om de har barn, dels den typ av problem ifråga om sysselsättning som ogifta kvinnor ställs inför.

*

Frekvensen gifta kvinnor i sanatoriumsmaterialet finns det ingen statistik på. Om man utgår ifrån att proportionen gifta kvinnor där är lika som bland befolkningen i övrigt och för båda grupperna håller oss till kvinnor över 20 år, så skulle av c:a 6.900 kvinnor över 20 år på

sanatorierna ungefär 63 % vara gifta, d. v. s. i runt tal 4350. På goda grunder kan man emellertid anta, att giftermålsfrekvensen bland kvinnopatienterna på sanatorierna är lägre än i befolkningsskroppen för övrigt, man kan anta att procentsiffran ligger nedåt 50 % och skulle då få ett antal på c:a 3.400—3.500.

Av kvinnopatienterna på sanatorierna skulle av de som är över 20 år sålunda en grupp på 3.400—3.500 vara ogifta och i den gruppen måste man räkna med att många har sådana sysselsättningar och/

Kvinnorna på sanatorium ha många problem, som hittills föga uppmärksammats.

eller lidit av så grav tuberkulos att arbetsvård måste sättas in för att deras sysselsättningsfråga skall kunna klaras. Man kan nämligen i stort sett anta att de gifta kvinnorna med tuberkulos icke i någon avsevärd utsträckning har problem för sin försörjning i den mån den är avhängig nödvändigheten att få ett förvärvsarbete. Hur många av gruppen ogifta kvinnor över 20 år som får sysselsättningsproblem kan man inte annat än rent uppskattningsvis sluta sig till. Man har antagit att hälften av tbc-drabbade behöver bli föremål för arbetsvård. Skulle man applicera den proportionen på de ogifta lungsjuka kvinnorna, skulle man komma fram till 1.700—1.800 pr år som behöver hjälp för att klara sin sysselsätt-

ning. Skulle man anta att samma proportion kvinnor som män behöver arbetsvård, så skulle ungefär en tredjedel av gruppen kräva sådan och man skulle då få fram en siffra på något över 1.000.

Kollationerar man den siffran mot Arbetsmarknadsstyrelsens arbetsvårdsstatistik, stämmer den ganska bra. 1953 var det 729 kvinnor som var anmälda hos arbetsvården och som anmälts på grund av lungtuberkulos. Motsvarande siffra för män var 2.415 på ett material av c:a 9.000 som vårdats på sanatorium.

Man kan här ställa frågan: Har lungsjuka kvinnor som måste försörja sig genom arbete svårare eller lättare på arbetsmarknaden än lungsjuka män att få arbete? Frågan är svår att besvara. Något siffermaterial som säkert belyser frågeställningen, kan man inte finna. Om man går till Arbetsmarknadsstyrelsens statistik, skall man finna att ett större procenttal kvinnor placerades i arbete än män. Av antalet anmälda män som var lungsjuka placerades 36,4 % och av antalet anmälda lungsjuka kvinnor placerades nära 48 %. Skillnaden tyder snarast på att det är lättare för kvinnor än för män att få arbetsplaceringar.

*

Siffrorna strider mot vad man haft anledning anta. Trots en fortgående förbättring har kvinnorna allttjämt ett snävare yrkesregister att välja i än män. Kvinnornas yrkesregister domineras kraftigt av några få sysselsättningar, nämligen kontoristyrket, expeditörsket samt industriarbete av lätt karaktär framförallt i textilbranschen och den kemisk-tekniska industrien. Sjukvårdsarbete och arbete i restaurangbranschen är också mycket vanliga kvinnoyrken. En tbc-sjukdom utestänger kvinnorna från arbete i livsmedelsbranschen, skapar svårigheter för dem i restaurangyrket, hushållsplatser och barnavård blir olämpliga yrken och sjukvårdsplatser blir svåråtkomliga genom att huvudmännen är obenägna att anställa sådana som lidit av tbc. Man skulle sålunda haft anledning anta att en tbc ställer kvinnorna i en svårare situation på arbetsmarknaden än männen. Att så

tydligt inte varit fallet kan kanske föras tillbaka till att det rått en uttalad brist på arbetskraft inom vissa områden, framförallt sjukvårdsområdet och på arbetskraft till hushållen, och att denna brist bryggat över de svårigheter tuberkulosen har skapat.

Förklaringen kan dock ligga på ett annat plan än de rent arbetsmarknadsmässiga förutsättningarna för könen. Om man går till uppgifterna om yrkesutbildningar före utplaceringar, skall man finna, att en större proportion kvinnor fått yrkesutbildning än män. Av de anmälda 729 lungsjuka kvinnorna hos arbetsvärderna var det 122 eller 16,5 % som fått yrkesutbildning. Av de 2.415 anmälda männen var det 10 % som fått yrkesutbildning. Detta kan tyda på att utsikterna att direktplacera kvinnor ter sig så svåra, att yrkesutbildningar sätts in i större grad.

Ifråga om arbetsprövning och arbetsutbildning var det endast i ringa grad som båda grupperna undergått sådan. För männen var det 5,4 % och för kvinnorna 4 %. Detta sammanhänger med att möjligheterna för arbetsträning i Sverige överhuvud är ganska små. Om man summerar antalet gjorda utplaceringar och vidtagna andra åtgärder, skall man finna, att av de 729 anmälda kvinnorna så vidtogs åtgärder för 613 stycken och inga åtgärder för 116. D. v. s. åtgärder vidtogs för i runt tal 84 %.

*

För männen vidtogs åtgärder för 1.928 av 2.415 anmälda, d. v. s. för 75 % i runt

Att stå i affär, framförallt i textilbranschen och den kemisk tekniska industrin, tillhör också kvinnornas "snävare yrkesregister".

Kontoristyrket anses som typiskt "kvinnligt" — det visar arbetsmarknadsstatistiken.

tal. Siffrorna talar för att det kvinnliga klientel som anmäls till arbetsvärderna, prepareras omsorgsfullare för ett inträde på arbetsmarknaden än männen, åtminstone vad det gäller de lungsjuka. För den som inte känner den svenska arbetsmarknadsstatistiken, skall den reservationen göras, att statistiken redovisar det antal åtgärder som vidtagits och inte det antal människor som åtgärderna vidtagits på. Samma klientel kan alltså ha varit föremål för en rad åtgärder som redovisas var för sig.

I huvudsak torde de speciella problemen för ogifta kvinnor ligga på arbetsmarknadsplanet. Ifråga om bostadsproblemet, socialförsäkringsproblemet och ifråga om socialhjälp både utanför och på sjukhuset är möjligheterna att benytta sig av hjälpformerna exakt lika för ogifta män som för ogifta kvinnor.

En summering av det resonemang som här förts om de ogifta tuberkulösa kvinnornas arbetsmarknadsproblem visar, att de bemästras hyggligt i Sverige. Man kan icke med skäl påstå, att deras ställning är sämre än männens, snarare tvärtom. Beträffande de olika formerna av arbetsvärd kan man heller icke säga att kvinnorna har sämre möjligheter än männen. I den mån arbetsvärderna ter sig otillräcklig för kvinnorna, beror detta icke på att dessa satts i undantagsställning, utan det beror på att arbetsvärderna totalt sett är alldeles för vekt dimensionerad i landet.

Framförallt gäller detta arbetsträning och yrkesutbildning. Ifråga om arbetsträningen kan kanske sägas, att kvinnorna befinner sig i en sämre belägenhet än männen. Möjligen kommer den tendensen att utpräglas ju mer arbetsträningsverksamheten byggs ut, man har en känsla av att arbetsträningsverkstäderna i regel utrustas för sådan arbetsträning som gäller manliga yrken.

De gifta kvinnornas problem.

När en husmor blir sjuk och måste liggas in på sanatorium, tornar naturligtvis en hel rad problem upp sig, en del av kortsiktig natur andra av mer permanent natur. Vem skall klara familjen under moderns sjukdom, var skall barnen göras av, hur skall en ordentlig konvalescens kunna genomföras för en mor, hur skall hon efter en sjukdom som kanske lämnat bestående skador kunna skonas från de tyngsta sysslorna i hemmet, hur skall den ekonomiska merbelastningen kunna klaras som mors sjukdom orsakar?

Under själva akutsjuktiden i hemmet, alltså före och omedelbart efter intagningen på sjukhuset, kan familjen få hjälp genom en s. k. hemvårdarinna eller hemsyster. F. n. finns det omkring 3.000 hemsystrar i landet och de allra flesta av landets kommuner har sådana. Kommunerna står som huvudmän för hemsysterverksamheten, men också på landstingsplanet finns organ, som skall stimulera verksamheten, och till densamma utgår statsbidrag.

Varje kommun som bedriver hemhjälpssystrarnas verksamhet har en hemhjälpssystrarnämnd. Denna nämnd uppdrar åt någon särskild ledamot eller åt en särskild tjänsteman eller också till någon organisation att anställa hemvårdarinnor och att leda hemhjälpssystrarnas verksamhet. I landstingen motsvaras kommunernas organ av en hemhjälpssystrarnämnd och detta landstingsorgan har till uppgift att stimulera och utveckla verksamheten i landstingets kommuner.

Normalt räknar man med en hemsyster pr 2.000 innevånare i landsbygdskommunerna och pr 4.000 innevånare i stadskommunerna. Statsbidraget utgår efter denna förutsättning och för varje hemvårdarinna utgår ett statsbidrag med högst 1.400 kr. pr år plus smärre tillägg. En förutsättning för att statsbidrag skall utgå är att landstingen bidrar till varje hemsyster med minst hälften av det belopp statsbidraget utgår med.

Hemvårdarinnan skall kunna helt överta husmoderns alla löpande arbetsuppgifter. Hon skall sköta de dagliga hushållssysslorna med städning och matlagning, sömnad och tvätt. Stortvätt och storren-göring hör dock icke till hennes arbetsuppgifter. Hon skall kunna ta hand om barnen, också spädbarnen, samt vara insatt i hemsjukvård så att hon kan vårda sjuka. Kvalificerad sjukvård ingår dock icke i hennes arbetsuppgifter. På lands-

När en husmor blir sjuk och måste in på sanatorium uppstår massor av problem — vem skall nu fylla hennes många funktioner i hemmet?

bygden skall hemvårdarinnan kunna klara mjölkningen och sköta djuren i övrigt. En hemsyster måste alltså ha mycket vida kunskaper i ett hems skötsel.

Hemvårdarinnorna utbildas vid särskilda kurser omfattande 15 månader men för kvinnor med stor erfarenhet av husligt arbete och med stor fallenhet för yrket kan en 3 månaders fortbildningskurs vara tillräcklig. Till utbildningen utgår stipendier genom staten med högst 90 kr. pr månad.

Den sociala hemhjälp som hemvårdarinnorna svarar för skall i första hand avses för familjer, där husmodern genom sjukdom eller barns börd inte förmår sköta hemmet. Det är emellertid förutsatt, att även åldringar och invalider skall kunna få hjälp genom hemsyster. På det stora hela taget kan alltså hemsysterverksamheten endast komma ifråga, då det gäller att klara akuta situationer. I regel lämnas inte hjälp genom hemsyster i mer än 14 dagar.

I vissa fall kan man få hjälp genom hemsyster också i förebyggande syfte, för att förhindra att husmor blir sjuk eller alldeles utarbetad. Sådan hjälp kan exempelvis insättas, om någon eller flera av familjemedlemmarna blir sjuka och arbetsbördan hotar att bli husmodern övermäktig, eller också då det är uppenbart, att en husmor utan att vara direkt sjuk ändå är uppenbart utarbetad.

Hemvårdarinneverksamheten har funnits i Sverige sedan 1920-talet. Fram till mitten på 1940-talet uppbars den emellertid så gott som helt av olika organisationer och kommunerna bidrog då med anslag för verksamheten till dessa orga-

nisationer. Verksamhetens nuvarande utformning kom till efter förslag av befolkningsutredningen vid 1943 års riksdag. Även senare har hemsysterverksamheten behandlats i riksdagen, men endast smärre förändringar har vidtagits i den organisation som beslutades 1943.

Svagheten i organisationen är att den är otillräckligt utbyggd, det finns alldeles för få hemsystrar. Följden av detta blir att den tidsrymd, som kan ägnas varje hjälpbehövande familj, blir för kort, ofta

I vissa fall kan man få hjälp genom hemsyster, också i förebyggande syfte, för att förhindra att husmor blir sjuk och utarbetad.

mindre än 14 dagar, och att det endast blir de allra mest trängande fallen som får hjälp. Vid tbc är ju akutsjukstillståndet mer sällan av direkt alarmerande art och det ligger därför nära till hands att anta, att tbc-sjuka husmödrar ofta inte får hjälp trots att sådan är välbehövlig. Framförallt på landsbygden är kåren av hemsystrar alldeles för liten, varför svårigheterna där är mest uttalade. Då husmors arbete är allra tyngst på landsbygden, är förhållandet mycket besvärande.

En annan svaghet är att hemsysterhjälpen i regel har karaktären av att vara en engångshjälp, att klara en katastrofartad situation. Tbc-sjuka kvinnor har ju behov av mer regelbunden hjälp och på den grunden är hemhjälpverksamheten icke ägnad att helt klara dessa kvinnors problem. I statsverkspropositionen för 1954 års riksdag föreslogs en utbyggnad av hemsysterverksamheten i den riktningen, att regelbundet återkommande hjälp skall kunna lämnas till åldringar och invalider. Om denna utbyggnad kommer till stånd, kommer hemsysterverksamheten att bättre svara mot de behov de tbc-sjuka husmödrarna har.

Den hjälp som hemsystrarna ger blir billig för mottagaren. Är familj mindre bemedlad eller medellös, kostar en hemsyster ingenting, och i övrigt får familj som skall ha hjälp betala efter en stigande skala allt efter betalningsförmåga.

Totalt kostar verksamheten staten omkring 3,3 milj. kr. och i allt lär verksamheten kosta samhället omkring 17 milj. kr. Hemhjälpverksamheten kan sägas klara problem av kortsiktig natur och är naturligtvis värdefull, genom den kan rena katastrofsituationer klaras upp. En utvidgning av hjälpen till mer regelbundet återkommande insatser för samma familj, som är förutsatt, kan komma att göra hemhjälp effektivare också för de långvarigt sjuka. Än så länge utgör dock hjälpformen inget adekvat bot för de svårigheter en långvarigt sjuk husmor hamnar i. Framförallt genom att hjälpformen är otillräckligt utbyggd framträder också svagheter i den.

En faktiskt mer adekvat form för att långsiktigt hjälpa klena husmödrar finns uppbyggd inom arbetsförmedlingsverksamheten. Man kallar denna hjälpform för hemsamaritverksamhet och jämsides med att hjälpformen byggdes upp för att skapa sysselsättning åt något äldre kvinnor ligger i densamma också ett starkt socialt motiv.

I princip är hjälpformen så, att arbetsförmedlingarna eller olika kvinnoorganisationer pr annons rekryterar i regel hemmafruar eller äldre fränskilda kvinnor, som har möjlighet att helt eller partiellt ställa arbetskraft till förfogande för husligt arbete. Genom hjälpformens huvudmän sker en granskning av den anmälda hjälpkåren ur lämplighetssynpunkt. Hemsamariterna får sedan, endera omedelbart eller senare, gå igenom en kort

utbildningskurs omfattande 78 timmar och gällande hemskötsel och hemsjukvård samt patientpsykologi.

Behövande familjer kan sedan via arbetsförmedlingen för kortare eller längre tid kontraktera hemsamarithjälp och till det timantal som är behövligt.

Hemsamariternas ersättning utgår efter principen att de skall ha den betalning som är gängse för orten för liknande arbete. I regel kan man säga, att timersättningen ligger vid 2 kr. à 2:50 pr timme.

Hemsamariterna består till 80 procent av gifta kvinnor.

På många håll är hemsamaritverksamheten sammankopplad med kommunernas sociala hemhjälp. Hemsamariter kan sålunda ibland ersätta hemsystrar, när sådana inte räcker till. Grunderna för den hjälpen blir då desamma som för hemsysterverksamheten. Ibland anslår kommunerna medel till hemsamaritverksamheten för att kostnaden för hjälpfallen skall kunna pressas ner. Någon gång är sammankopplingen med den kommunala hemhjälp så intim, att det kommunala organet granskar hjälpbehov och fördelar hemsamariter efter den granskningen.

Denna verksamhet startades 1950 och sedan dess har 119 kurser hållits för hemsamariter med tillsammans 1.600 deltagare. För närvarande finns hjälpformen på 125 orter och av dessa orter var det på 65 som den går i arbetsförmedlingarnas regi, på de andra orterna i regel i kvinnoorganisationernas regi. Tillsammans är det 90 kommuner som ger bidrag till hemsamaritverksamheten.

Hemsamariterna består till 80 % av gifta kvinnor och deras ålder ligger i regel mellan 40 och 50 år.

Denna hjälpform erbjuder onekligen goda möjligheter för klena husmödrar att få den precis avpassade hjälp som de

behöver för att kunna klara hushållet. Systemets svaghet ligger i att det kan bli ganska dyrt, såvitt inte kommun eller annan inträder som ekonomiskt skydd. Troligen kommer dock kommunengagemanget att utvidgas.

Inom åldringsvården har under de senaste åren växt fram en vårdform, ofta via organisationer, som utan vidare skulle kunna överflyttas till att hjälpa klena husmödrar som bara för de allra grävsta sysslorna behöver hjälp, kanske hjälp blott några timmar varje dag eller inte ens varje dag. Man kallar denna hjälpform för hemtjänst för gamla och den finns väl utvecklad i England, där den startades långt före än i Sverige.

Hjälpformen innebär att genom en organisation eller genom kommunalt organ — ofta en kommitté tillsatt av fattigvårdsstyrelsen — upprättas en hjälpkår bestående av erfarna husmödrar i regel, som endera kan ställa arbetskraft till förfogande några timmar varje dag eller också arbeta heltid. Denna kår av hemtjänarinnor har ingen särskild utbildning men hjälporganet har på skilda vägar underrättat sig om att de är lämpliga för sin uppgift, att de är framförallt ärliga, arbetsamma, har god hand med människor och att de vet hur ett hem skall skötas.

Hos det kommunala organet eller de organisationer som svarar för verksamheten får de hjälpbehövande göra anmälan om sitt behov och detta behov bedöms av tjänsteman i hjälporganet eller ledamot i detsamma. Den kår av hemtjänarinnor som finns skiftas sedan ut på de hjälpbehövande och en hemtjänarinna kan i regel klara minst två fall — om hon arbetar heltid flera fall — om dagen.

Varje fall har i regel behov av hjälp i två timmar om dagen eller något mindre genomsnittligt sett.

Genom hjälporganets försorg sker en viss inspektion av hur hjälpen lyckas och om hjälpbehovet ökar eller minskar.

Hjälporganet brukar också samla kåren av hemtjänarinnor till överläggningar och viss utbildning.

I regel åtnjuter hemtjänarinnorna en timpenning på två kronor upp till två och femtio. I regel utgår betalning för hjälpen till socialvårdsbyrån eller det organ som är huvudman för hjälpen, till hemtjänarinnorna betalas alltså ingenting. Den avgift de hjälpta har att erlagga skiftar efter betalningsförmåga.

Denna hjälpform har spritt sig mycket raskt. I Sociala Meddelanden 1954/3 uppges att omkring 300 kommuner i landet har hjälpformen och att fler kommuner planerar införa den. I Socialboken uppges det att 600 kommuner har hjälpformen.

Vilka stora behov denna hjälpform tjänker kan man få en anvisning om från Göteborgs stad. Där startade verksamheten i juni 1952. Första månaden fick 7 fall hjälp, i september var antalet fall uppe i 62 och ett år därefter var man uppe i

inmot 700 hjälpfall. Antalet vårdarinnor har stigit i proportion därtill, i januari 1954 arbetade 365 vårdarinnor. Varje vårdarinna kan sålunda klara två fall i genomsnitt.

Den hjälpform för åldringar som här i korthet redogjorts för har uppenbara fördelar som gör, att man gärna såg, att den också applicerades på sjuka husmödrar.

Den är för det första smidig. Den kan anpassas efter skilda hjälpbehov. Den blir därmed billig för den hjälpbehövande, som inte behöver ta mer hjälp än de exakt behövs, och den blir också ekonomiskt smidig på den grunden, att kommunen kan inträda som ekonomisk buffert i större eller mindre grad allt efter hjälpfallens ekonomiska förutsättningar.

Den blir billig för samhället genom att också de sjuka husmödrarnas arbetskraft tillvaratas så långt det är möjligt. Den är en form av arbetsvård. Den har också den fördelen att den succesivt och i den takt husmodern anger kan avvecklas allt efter ett förbättrat hälsotillstånd.

Några som helst svårigheter att vidga ramen utöver åldersvården torde inte föreligga och en avgränsning från den hjälpform som hemsysterverksamheten innebär torde inte heller vara svår att åstadkomma. Vid akutsjuktilfällen bör den alltså absolut inte förekomma utan endast vid konvalescenser av utdragen karaktär och vid kvarstående klenhet efter sjukdom.

Till sist skall jag ta upp några hjälpformer som kan innebära en avlastning för klena husmödrar.

Mödrar som av klenhet har svårt att orka med ständig tillsyn av barnen kan bennyttas sig av olika former av institutioner som övar tillsyn över barnen. Dessa olika institutioner är:

- Daghem
- Lekskolor
- Eftermiddagshem
- Familjedaghem

I daghemmen kan barnen få vara hela dagen och får där sin mat och får tillsyn av skolad personal. Den avgift som får betalas för barnen är i regel graderad efter familjernas ekonomiska förhållanden. I landet finns för närvarande omkring 300 daghem. Till daghemmen utgår statsbidrag men till ganska ringa del.

Familjedaghemmen kompletterar de gängse daghemmen. Med familjedaghem menas, att familjer mot avgift tar emot barn från andra familjer. Denna typ av daghemsvistelse vinner allt större utbredning. I vissa städer, exempelvis Hälsingborg, dominerar den totalt.

I lekskolorna tas barnen emot 3-4 timmar varje dag och sysselsättes med lekar och utvecklingsbefrämjande andra verksamheter.

Eftermiddagshem är en form av daghem som barnen efter skolans slut för dagen tas emot i.

På daghemmen tas varje dag ungefär

10.000 barn emot, på lekskolorna tas omkring 23.000 barn emot och eftermiddags-hemmen har 2.500 platser. Man beräknar att omkring hälften av dessa barn vistas på de olika institutionerna av sociala skäl. I regel är det fråga om barn till förvärvsarbetande mödrar.

Denna avlastning av arbetet med barnen kan betyda en del för klena husmödrar. Genom avgifternas gradering spelar kostnadsfrågan för hjälpformen ringa roll.

Svagheten med dessa institutioner är att verksamheten är koncentrerad till städerna. På landsbygden finns knappast möjligheter att skapa några av ovanstående barn tillsynsmöjligheter.

På samma plan ligger den möjlighet till sommarvistelse på barnkoloni eller i feriehjem, som i stor utsträckning finns i Sverige. Verksamheten har tidigare i allt väsentligt uppburits av olika organisationer. Under senare år har samhället i allt större grad kommit att stå som huvudman för verksamheten. Koloniverksamheten innebär att barnen under sommaren får gratis vistas i stärkande miljö. Man räknar med att omkring 40.000 barn på detta sätt får lantvistelse.

Feriebarnsverksamheten innebär att barn inackorderas i enskilda hem. På

Kvinnorna på landsbygden har det ofta slitsamt — och blir husmor sjuk är det inte lätt att finna ersättare.

senare år har denna verksamhet fått allt större betydelse. Man räknar med att inmot 17.000 barn varje sommar vistas i sådana feriehjem.

För resor till ferievistelse utgår prisen sättnings och under vissa förutsätt-

ningar är resorna helt fria. Samma gäller för vårdare som medföljer barn på ferieresa.

Denna verksamhet för att bereda barn sommarvistelse fyller två viktiga uppgifter. Dels är verksamheten naturligtvis ett starkt preventiv mot klenhet hos barnen, dels betyder verksamheten en god avlastning av moderns arbete och får därmed kanske den största betydelsen för klena husmödrar.

Tidigare fanns ju en speciell verksamhet uppbyggd för s.k. tuberkuloshotade barn. Den verksamheten drevs i regel av Majblommeföreningar och länsföreningar mot tuberkulos. Med den utveckling tuberkulossituationen fått och med utvecklingen av dels den sociala standarden i allmänhet och dels utvecklingen av andra hjälpformer har verksamheten för tuberkuloshotade barn förlorat alltmer i betydelse.

En mera direkt hjälp till husmodern erbjuder den s.k. husmoderssemestern. Denna innebär att en husmor som har vård om minst två barn om 14 år eller yngre en gång om året kan få en ferieresa vart som helst inom Sverige, förutsatt att familjens inkomst inte överstiger 5.200 kr. beskattningsbar inkomst eller inte har förmögenhetsskatt. För resan uttages en avgift av 10 kr. oavsett barnantalet.

Om särskilda skäl talar för att husmoder behöver semester, kan dispens från barnförekost ges. Sådant skäl kan vara husmors klenhet.

Om husmor skall vistas på erkänt semesterhem, är semesterresan helt fri. Avgiften för vistelse på sådant semesterhem blir billig genom att statsbidrag och landstingsbidrag kan utgå till dem med högst 4 kr. pr gäst och dag. Också semesterhem ägda av organisationer kan få dylikt bidrag. Exempelvis de konvalescenthem som drivs i de lungsjukas egen regi kan få statsbidrag och landstingsbidrag, om de underkastar sig viss inspektionsskyldighet. Husmödrar, som är i särskilt behov av hjälp i anslutning till semestern, kan få statliga stipendier på i regel 50 kr högst 125 kr.

*

Husmoderssemestern innebär rätt stora möjligheter för husmödrar från mindre väl ställda hem ekonomiskt sett att få en välbehövlig vila. I regel blir dock semestertiden för kort och ekonomiska svårigheter kan uppstå trots reshjälp och stipendier, de senare är ju små.

Detta för över till frågan om möjligheter till konvalescenthemsvistelser. Tyvärr är den möjligheten ganska ringa i landet. I knappast något landsting är frågan om konvalescenthemsvistelse i anslutning till sanatorievård eller som profylax för recidiv ordnad. På det stora hela taget kan man säga, att de renodlade konvalescenthem som finns för tuberkulösa är de hem som drives i de lungsjukas

(Forts. å sid. 26.)

Skånes målande skomakare

Säljer tavlor till prins Vilhelm och filosoferar över ungdomen medan han klackar badgästernas skor

Nürnberg hade under medeltiden en medborgare som var en enkel skomakare, men bestämd att bli odödlig, en av huvudfigurerna i Richard Wagners stora opera "Mästersångarna". Hans Sachs — det var mästarens namn — svängde om dagen skomakarekniven, om kvällen skrev han visor och vers.

Mäster B. Tellström i Viken, Skåne, är också skomakare, men han är icke poet. I stället för penna och pergament använder han pensel och palett och även om han räknar sig som amatör, så är det föga tvivel om att man en gång kommer att uppskatta hans tavlor inte bara söder om landsvägen, utan också i många andra delar av Sverige. Hans hemby är en idyllisk liten plats några kilometer norr om Hälsingborg, och på vintern finns några hundra infödingar där, av vilka majoriteten är sjömansfamiljer och fiskare. Men på sommaren är det badgästerna som är skomakare Tellströms trogna kunder — inte bara när det gäller klackning utan lika mycket för att förvärva några av hans dukar och låta dem följa med hem som minne av en härlig sommarsemester.

"Jag har aldrig fått någon riktig utbildning", försäkrar Mäster. "När jag var ung skulle jag hospitera vid Kungl. Akademien, men så dog min far och det blev ingenting av. I stället fick jag använda mina målaretalanger som amatör".

Skomakeriet och utövandet av konsten tycks gå bra ihop, att döma av Mäster Tellströms lilla prydliga hus och den välskötta trädgården. Han är en av de prominentaste medborgarna i samhället, ledamot och sekreterare i Södra Skånes Konstförening och mycket omtyckt av alla.

"Han är en gentleman", bekräftar både bankdirektören, apotekaren och landsfiskalen. Bland dem som köpt eller beställt tavlor av honom — han föredrar

Viken-motiv framför alla andra, han är också en bra porträttmålare — finns många välkända namn som prins Vilhelm, Marika Stjernstedt, vilka vid olika tillfällen vistats i Viken.

Skomakareyrket inbjuder till filosofi, och man kan diskutera med honom om många saker och ting, och en av hans största förhoppningar är att följande generationer skall få det bättre än vi har haft det, och att ungdomen skall få en bra uppfostran. Mäster Tellström började sätta om sina idéer i praktiken bland sina egna barn: hans äldste son har tagit studentexamen och är nu reservofficer i kustartilleriet.

"Har ni haft en utställning någon gång" frågar besökaren. Nej, herr Tellström har aldrig haft sina konstverk i något större konstgalleri i Stockholm eller i någon annan stad. Han har gratis utställning på Strandrestaurangen i Viken, brännpunkten av platsens badliv, och källarmästare Gunnar Svenson är belåten över att han upplåtit sin matsal och sällskapsrum för att "hänga" Mäster. Det finns mycket folk som ha hört talas om den målande skomakaren och som kommer för att titta och eventuellt köpa, konstaterar herr Svenson. Och det skadar säkerligen inte heller hotellrörelsen.

Gerhard Liebenthal

En livlig konstdebatt med "mäster" framför ett av hans verk på Strandrestaurangen i Viken.

kulturellt

Litterär arbetsmarknad

Våra manuskriptarbetare saknar i regel både kollektivavtal och lagstadgad semester och kan därför tämligen lugnt arbeta vidare med sina manuskript och korrekturen under sommaren, ostörda av tidsstudiemån och andra kollektiva anordningar. Resultaten kommer sedermera att visa sig i höstens bokflod. Vi på redaktionerna har också en smula lugn för telefonanrop och besök. Det är därför lämpligt att göra en överblick i de litterära kvarteren, både hos den äldre generationen och de allra yngsta, som arbeta bakom skylten "Experiment pågår" som Karl Vennberg så träffande säger. Vennberg står förresten för inledningen till antologin *Sex unga lyriker* som Folket i Bild djärvt kastade fram på bokhandelsdiskarna strax före sommarens inbrott. Man kan gratulera de sex unga till den inledningen. Den är en fin och nyanserad presentation av ung poesi som kan få inbitna Dan Anderson-beundrare och andra äldre poesiälskare att utöka sin boksamling med ytterligare en volym. Det är en mindre elitgrupp ur den s.k. metamorfosgruppen som nu framträder för en större läsekrets "innan blodet ännu har hunnit svalna och egenarten stelnat". Att fånga in de sex poeterna i någon färdig analytisk formel låter sig väl knappast göras, det menar nog inte Vennberg heller trots att han på sidan elva gör en sorts inbördes skenuppställning: Petter Bergman håller sig närmast "de vedertagna romantiska mönstren", Björn Lundegård och Lennart Nilsén-Somre står för "de mörkare inslagen", Ingvar Orre är "otidsenligt älsklig" och

Metamorfosgruppen presenteras av Karl Vennberg i antologin *Sex unga lyriker*.

Lasse Söderberg representerar "modern fransk skolning". En "förkunnare" måste givetvis finnas med i en ung litterär grupp — här heter han Paul Andersson. En otränad lyrikläsare kanske frestas att följa detta, av annälaren starkt förenklade schema, glömmer att läsa de mellanliggande reservationerna och analyserna till diktmönstren och finner exempelvis då att Ingvar Orres annonserade "älsklighet" tar sig underliga uttryck. Om man nu läser en av stroforna i "Augustis stjärnor" som "hänger mogna på himlen och lockar likt klasar av giftiga bär" — "kommer du dem nära märker du knappast att de bränns, men i dina händer får du stora röda sår som aldrig läker". Läsaren kanske blir lätt chockskadad över denna slags "älsklighet" men har i alla fall fått en smärtsam känsla av den unga lyrikens sensibla uttrycksfullhet.

*

De unga traskar tappert vidare på grådaskigt billigt papper i *Clartés litterära nummer* med bidrag av tio prisbelönade debutanter. Trots den grådaskiga utstyrelsen är det inget fel på virket hos de tio unga bidragsgivarna. Var och en har gjort ett gott stycke arbete. Numret har ytterligare förstärkts med tillsats av goda knallepistlar av de äldre diktarbörönderna av vilka Birger Vikström gjort en dråplig serie om Människan, åkande spårvagn, framför ett ämbetsverk och planerande fälttåg. Ingen veckotidningsredaktör skulle väl bli så särdeles förtjust i seriens text och teckningar men var och en som

har möjlighet att få tag i ett exemplar av numret har en litterär raritet som man inte bör släppa ifrån sig. Samma maning vill man rikta till dem som fått fatt på ett exemplar av *Bonniers Litterära Magasins översiktsnummer* med bidrag av garvade och erkända fyrtingsförfattare. I sin syn på fyrtioalets framhåller redaktör Åke Runnquist att dess diktare både död- och helgonförklarats, men det oaktat präglas de av utomordentlig vitalitet och mångsidighet. Det kan man gott hålla med om. Det är en respektabel samling litterära gossar numret rader upp: Erik Lindegren, Karl Vennberg, Werner Aspenström, Stig Carlsson, Axel Liffner, Stig Sjödin och Ragnar Thoursie med lyrik i skäppan, prosans tunga påsar frambäres av Lars Ahlin, Sivar Arnér, Märten Edlund, Gustaf Rune Eriks, Lars Gyllensten och Gösta Pettersson. Speciellt gläder man sig åt Lars Gyllenstens och Gösta Petterssons prosa; den föres blandande ordkonst på två knappa sidor; den senares goda grepp om ett svårt ämne med behärskat utsökt ordval.

I allt ger denna snabbtlykt på den litterära arbetsmarknaden gott hopp och goda skördeutsikter. Och vem vet om vi inte om några år kommer att finna en och annan tunn volym av metamorfosursprung bredvid Selma Lagerlöf, Dan Anderson och de andra portalfiguerna i svenska folkets bokhyllor. S.H.

(Som underlag för denna översikt står *Sex unga lyriker*, en antologi utgiven av Folket i Bilds lyrikklubb, kulturtidskriften *Clarté* nr 1, 1954, och *Bonniers Litterära Magasin* nr 6, 1954.)

Lars Gyllensten, rapp och kunnig kulturskribent, har skrivit om "Havets frukter" i BLM:s 40-talsnummer.

Gösta Pettersson skriver in sig i de högre litterära sammanhangen med sitt fina prosastycke "Om natten" i BLM.

Den vita vagnen i Kamerun

Av **PALLE HAGMANN**

En gammal cirkusvagn och tuberkulosvård — kan det finnas något samband? — det avslöjar författaren i följande artikel!

Detta med att söka efter människor kan inte längre betraktas som ett särskilt svårt problem. Att söka efter en enskild person, om man vet hans namn och i vilken stad han bor eller har bott, är inte heller något som brukar övergå de flesta människors förmåga. Men att söka efter en cirkusvagn, som inte längre ägs av någon cirkus och som med största sannolikhet blivit befriad från den regnbågsskiftande yta av flera lager målarfärg som den under otaliga transporter och uppehåll erhållit av en eller annan målade hästskötare, se, det kan man kalla ett sökande efter en nål i en myrstack...

Att gå med en adress i handen i en främmande stad, att söka en person — i regel kan man vända sig till distriktpoliskontoret som oftast har en eller annan anteckning om vart den man söker kan ha tagit vägen. Eller också hänvisas man till mantalsregistret där en eller annan tjänsteman låter pekfingret följa boksidornas namn. Men det finns — i varje fall inte mig veterligt — något mantalsregister över cirkusvagnar!

Även om denna cirkusvagn varit en artistfamiljs rullande bostad under flera år och om det varit ett flertal generationers cirkustraditioner som fått sina första hårda läroår upplevda inom dess väggar, ja, även om man betraktar den som ett mänskligt dokument och minns dess interiör, dess speciella doft... Ingen av dessa faktorer bidrar till att göra den lättare att finna.

I synnerhet inte som den förlorat alla sina cirkusattiraljer, förlorat sin regnbågsskimrande färgyta och ommålats i vita, klara färger. Att dess konstruktör, som visste vad långa och hårda transporter kräver av en cirkusvagn, valde enbart det bästa materialet berodde kanske på att hans beundran för artistfamiljens utsökta nummer, var parad med en aktning och kärlek till folk som ger allt — både i sin konst och i sin samvaro med andra människor. När den äntligen upphörde att vara dessa artisters hem berodde det inte på att den var utsliten — nej, det var dess nya funktion som gjorde att den övergavs, tömdes på alla affi-

Mottagningen på dispensären har börjat och som synes är tillslutningen betydande.

scher, kokkärl och dyrbara minnen för att bli en ambulerande skärmbildspatrulls hem långt nere i Afrika.

Hur vår svarte broder från Yao-undé kommit med cirkusen är en historia som är allt för lång att berätta — det är historien om hur en man lämnar sin negerby och kommer i kontakt med vita människor som inte ger uttryck för rashat eller fördomar.

Hur han kom att berätta om feber- och klimatsjukdomar som härjade hans stamfränder, hur tuberkulosens bredd ut sig och snart fick rykte om sig att vara gudarnas straff till folket. Genom olika tankekedjor, som grep in i varandra, stannade denna gång en tanke inte bara som en diffus idé. Den omsattes i handling och när en förmögen och insiktsfull man fått höra om cirkusfolkets ansträngningar att samla tillräckligt med mynt för att kunna utrusta en skärmbildsbuss, donerade han det kapital som fattades. För cirkusvagnen, som länge rullat på jämna och asfalterade vägar i Europa, skulle Kameruns föga utvecklade vägnät säkert bli en påfrest-

ning som den nog skulle känna i fogarna, men som den säkert skulle klara med glans.

Genom otaliga franska byråkraters händer skulle de papper, som var utställda på vagnen, komma att vandra. Papper som försågs med stämplor och anteckningar. För dessa människor var det en vagn, som skulle transporteras. Ingenting annat. Om orsaken till dess transport visste de absolut ingenting. Kanske inte ens de som nu betjänade vagnen hade en aning om historiens upprinnelse. Många likadana vagnar byggs världen runt även om det kanske inte är alltför många som hamnar i Kamerun. Men släpvagnar och husvagnar skiljer sig inte alltför mycket från varandra. Men om jag bara skulle komma att se den så hade jag ett kännetecken som ingen målarfärg i världen skulle kunna få bort.

På Kameruns 430.000 kvkm fanns den på en eller annan plats. Jag ville hitta den, även om det inte var den som var orsaken till mina färder i Kamerun.

Jag befann mig i Nyong för att bl. a. se på den nya dispensären och jag hade i mitt sällskap en fransk läkare. Egentligen var det han som skulle se på den, men då han frågat mig om jag hade någonting emot att följa med, svarade jag tack! Han hade tidigare varit stationerad i några av de andra franska kolonierna bl. a. i Algeriet och själv hade jag vid olika tillfällen haft möjlighet att konstatera vilket utomordentligt arbete som de franska myndigheterna lade ned på olika former av sjuk- och socialvård i de underutvecklade kolonierna. Han berättade om det starka motstånd som mött hos folket, som på grund av sin starka traditionsbundenhet funnit sjuk- och socialvårdens verksamhet som någonting främmande och skrämmande. Man erinrar sig att ett liknande motstånd mött även i Sverige. Vissa åldringar, framför allt i avlägsna trakter, betraktar väl fortfarande ingrepp från socialvårdsmyndigheternas sida som ett starkt angrepp på den personliga friheten. Den franske läkaren berättade om hur de cirka 3 miljoner invånarna i det franska Kamerun, sedan länge

kämpat en ojämn kamp mot de olika sjukdomarna. Vidare talade han om det starka grepp som de olika byarnas "medicinska" traditioner ännu har om en del av folket. Om hur det fortfarande dansas vilda och rituella danser för att driva de onda andarna ut ur kroppen på gamla och sjuka.

När bilen bromsar upp framme vid dispensären i Nyong ser jag hur folk har samlats. De står, sitter och hänger på de bänkar som finns under tak och som skyddar mot den brännande hettan (medeltemperaturen är 32 grader C). Mottagningen har just börjat och mödrar, som bär sina barn på armen, väntar på att få komma in till "le docteur". Att beskriva själva skärmbildsprocessen vore ungefär som att skildra en svensk dispensärs verksamhet. Bortsett från hettan och att de som ska undersökas har en annan hudfärg än vi, är förloppet detsamma.

En stund följer jag röntgenteknikerns arbete men snart går jag ut för att se mig omkring. Långt innan jag själv har hunnit uppfatta något ljud märker jag att besökarna vid dispensären sträcker sina halsar och ser bort mot vägen. Jag följer rent reflexivt deras blick och ser hur en stor vit vagn kommer vaggande i riktning mot dispensärens vita murar. Med ens känner jag med varje fiber i min kropp att detta är den vagn vars historia jag vet något om. Takets kupning, dess följsamma rörelser i terrängen, jag kan inte missa mig! I ännu högre grad än förut strömmar svetten nedför min panna och jag känner att hela kroppen darrar. När den lilla bandtraktorn

Fransmännen har byggt åtskilliga sanatorier av vilka vi här ser ett, och under negrernas egen "medicinman", som ofta ställer sig på tvären mot "moderna" behandlingsmetoder. Sista bilden visar de inföddas rådslag. Ofta går hövdingen främst till tbc-undersökningen — och de andra följer!

svänger in på den jämna platsen bakom byggnaden går jag fram och hälsar på de som betjänar den.

De kommer från en sex dagars undersökningsfärd till byarna och har nu kommit för att förnya sina förråd av film och övrig sjukvårdsmaterial. Sedan de försvunnit in i dispensärens lokaler går jag in i vagnen. Den är inte lätt att känna igen, men minnena stiger upp inom mig. Doften av cirkus, den odefinierbara lukten från stall och hästar, sågspån i manegen — allt detta slår emot mig och jag hyser intet tvivel längre. Med en tafatt rörelse känner jag på dess vitmålade vägg, märker att jag får en klump i bröstet och när jag går ut ger jag den en klapp som om den varit en cirkushäst.

När jag senare talar med den franske läkaren om cirkusvagnens historia ser han på mig och lyfter sitt ena ögonbryn. Han säger att han hört någonting om det, men att han inte satt så stor tilltro till det. Jag märker att han blir rörd när jag berättar om den svarte brodern från Yaoundé, som kom att bidra till sitt folks förbättrade hälsa. Hur många sådana cirkusvagnar som skulle behövas vet han inte, men jag förstår på hans tonfall att de skulle vara många, många...

Värre än Wagner

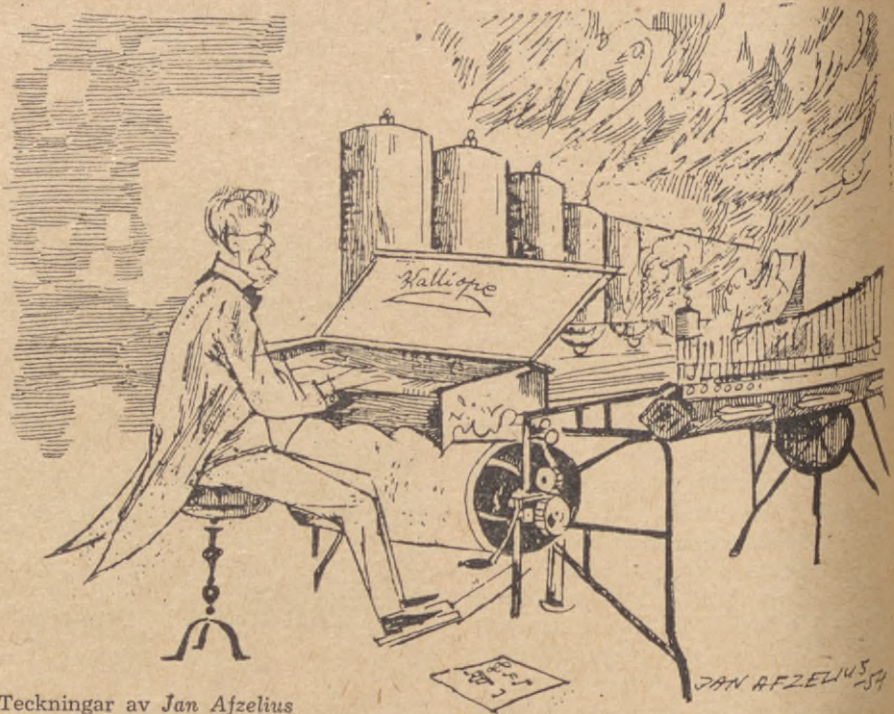
Musik som åskdån —
för hundra år sedan

Det klagas på högtalarelände, men vad är det mot den "utsändning" av musik som skedde för snart 100 år sedan och med Londons Kristallpalats som konsertsalong. En dyster decemberdag 1855 hörde folket i närheten av Kristallpalatset ett först vackert sjungande ljud som oavbrutet stegrades till ett fruktansvärt bedövande brummande, ett skrämmande fantastiskt dödsrytande av väldig styrka.

Människorna öppnade fönstren eller rusade ut på gatorna, med tänderna skallrande och benen darrande och barnen glömde sin lek och gömde sig bland mödrarnas kjortelveck. En del kvinnor föll på knä och bad, ty nu var domens dag inne, trodde de.

Men rytandet fortsatte med fördubblad styrka, tills det plötsligt dog bort i ett stilla vackert ackord.

Amerikanen Arthur Dennis var mannen som försökte slå världsrekordet i tonstyrka och han satt

Teckningar av Jan Afzelius

helt obekymrad i Kristallpalatset, demonstrerade inför musikkretsar sin uppfinning ång-orgeln. Detta monstern till instrument hade en ljudvolym 35 gånger större än någon dittills känd orgels och i stället för komprimerad luft sattes monstrets pipor i vibration med hjälp av ånga från en 30 hästkrafters maskin. Genom att öppna klaffarna kunde organisten få upp trycket till 55 kilo per kvadrattum och tonstyrkan varierades från sakta nynnande till nästan värre än åskdån.

Kalliope, Den Skönsjungande

kallade Dennis sitt instrument, och han ansåg att hans orgel skulle kunna ersätta en hel militärörkester. Men musikkritikerna höll sig märkligt kallsinniga till hans orgel och framhöll att den möjligen kunde ersatt det instrument som användes vid störtandet av Jerikos murar, men absolut inte var lämpligt i musikaliska sammanhang. Dennis föreslog då att orgeln som väckelseinstrument skulle installeras i engelska kyrkor, men inte heller det förslaget gick igenom. Det måste vara måtta på de kyrkliga dombasunerna också, förklarades från prästerligt håll.

Jazzens urhem New Orleans

och några andra amerikanska städer hade däremot ingenting att anmärka på Dennis orgel och flera kyrkor skyndade att låta inmontera ång-orgeln. För amerikansk mentalitet

var den säkerligen först och främst tilltalande såsom the biggest in the world.

En av den tidens musikaliska grundsatser var visserligen att frambringa ett maximum av ljud, men Dennis fick ingen marknad i Europa, trots att han återvände hit flera gånger och med det ena instrumentet mera fantastiskt än det andra.

Metronomens uppfinnare

Karl Waelzel från Wien använde hela sju år av sitt liv för att berika mänskligheten med ett mekaniskt instrument som han kallade Panomonic och detta snillefoster omfattade över 300 instrument, såsom 150 flöjter, 100 flageolotter, 50 oboer, 18 trumpeter, 5 jakthorn, 2 cymbaler, 1 triangel och 3 stora trummor. Allt detta sköttes av en man.

Denna väldiga enmansorkester lyckades han märkligt nog sälja för 100.000 franska francs och köparen var ärkehertig Karl av Österrike, en man som var känd som beskyddare av de sköna konsterna, men också med en god portion humor. Uppfinnaren fick tillåtelse att utställa sitt verk i Paris där det fanns till allmänt beskådande och avlyssnande på Champs de Mars. Annars använde ärkehertigen sitt "instrument" mest för att roa sina vänner.

Beethoven och Waelzel

var goda vänner och den sistnämnde lyckades till och med att få den store kompositören att skriva ett

(Forts. å sid. 26.)

En drunknad illusion

Av

BORIS JEGEROW

— ◆ —

Han måste till varje pris återvinna chefens bevägenhet, men hur? På jobbet var det inte lämpligt att störa. Att objuden uppsöka honom i villan var heller inte passande. Men

Det har börjat blåsa en ny vind inom den ryska litteraturen. Man har väsentligt lättat på den tvångströja, som Sjdanov applicerade på kulturlivet 1946 i den "socialistiska realismens" gestalt. Det började med en temperamentsfull artikel i "Snamja" av Ilja Ehrenburg, i vilken han efterlyste en sann dikt, med hjältar som hade täckning i verkligheten, en dikt som inte fick vara statsbeställd. Oestriddliga tecken på den "nya givnen" är bl. a. Michail Sosjtjenkos återkomst och att Michail Sjolosjov brutit sin snart 20-åriga tystnad. Sosjtjenko, det moderna Rysslands främste sociala satiriker, som hunnit längst i Tjechovs fotspår, utrensades 1946 som "kosmopolit", den där som "skändade sovjetmänniskan..." Hans böcker, ej minst "Sov fortare, kamrater!" hade dess förinnan förskaffat honom stor popularitet, inte bara i Sovjet. Nu har han ånyo gjort sin röst hörd — i bl. a. en litteraturkritisk helsidesartikel i "Krokodil".

Att den sociala kritiken ånyo givits svängrum framgår också av att författare med ambitioner i den riktningen allt oftare får producera sig i de ryska tidskrifterna. Den här återgivna är hämtad ur ett av "Ogonjoks" senaste nummer. Författaren axlar, liksom på sin tid Tjechov, samhällskritikernas kappa men följer med upplägningen med det överraskande slutet Maupassants exempel.

Sören Hellström.

på något sätt måste han få till stånd ett sammanträffande, få tala ut med Kalinkin, på neutral mark. Och till denna neutrala "mark" hade Udmudrenskij utvalt vattnet.

— Jag simmar honom till mötes och pratar först lite ditt och datt, som simmare emellan, — resonerade han. Och nu satt han alltså under Zakusil-Udilovs badhytt och vaktade på det ögonblick då Kalinkin skulle simma över från andra stranden, och lämnade honom inte för en sekund ur sikte.

Under badhytten försiggick ett sjudande liv. Solstrålarna trängde ned genom golvsprickorna och stack som biljardkörer ned i sandbotten. Långbenta tordyvlar flanerade framför Umudrenskijs näsa, småfisk av alla de slag nosade honom i knäveckan och en nyfiken kräfta ägnade hans vänstra stortå en påträngande uppmärksamhet. Med en viss möda lyckades Umudrenskij befria sin få från dess klor, för att åter med huvudet över vattnet finna sig stirra in i ögonen på en välväxt groda, som tycktes fråga sig vad nu detta var för en vattenvarelse.

"Dom har det bra dom", — tänkte Umudrenskij. "Har gälar och allt, medan jag... fy farao! Svårast att fördra av det blandade sällskapet under badhytten var knotten och flugorna, som inte aktade för rov att inspektera hans näsborrar. Umudrenskij nös och frös till av skräck: "Tänk om badhyttens ägare hör mej"! Men när han tittade sig omkring var allt sig likt, med undantag av att tordyvlar och grodor tagit till flykten.

Vid detta laget frös Umudrenskij så han skakade. Han skulle intet

Den servile lismaren är outtröttlig i sitt sökande efter metoder att beveka överheten. Den gamla attityden, det inställsamma smilet och den ödmjukt krökta ryggen, har börjat komma ur modet och så tillvida gamla beprövade metoder visar sig ineffektiva återstår inte annat än att lista ut nya vägar, nya sätt för emotionell och psykologisk påverkan på dem som makten hava.

Ambetsmannen Zakulis-Udilovs privata badhytt var inte olik ett marknadsstånd, med sina fanérvägar och sin presenningskupol. Hans väninna, Viktoria Ajsidorovna, hade här satt upp en skylt: "OBEHÖRIGA STRÄNGT FÖRBJUDNA ATT BADA HÄR!"

Inte desto mindre hade en obehörig denna dag trängt in på området. Hans huvud dök upp ovan vattnet under badhyttens brädgolv. Hans blick var oföränderligt riktad mot en bestämd punkt, en punkt som befann sig på motsatta stranden.

— Kors i alla min dar, vilka tillfällen folk försitter! — tänkte den obehörige. Sitter där inte själva kamrat Kalinkin, chefen för handelsorganisationen, mitt i solgasset och ingen kommer sig för att täcka hans flint till skydd mot solen!"

Timofej Prochorovitj Kalinkin var begeistrad åskådare av simtävlingen, men den obehöriges, Umudrenskijs tankar rörde sig om allt annat än simning. Allt sedan han beslagits med en stor blunder i sitt arbete hade han känt sig illa till mods. Varje gång telefonen pinglade befarade han en kallelse till sina överordnade och så fort hans chef, Timofej Kalinkin, rynkade pannan fick Umudrenskij ont i magen.

högre önskat än att komma upp på land, bland människor igen. Men han insåg det omöjliga häri. Stranden hörde till Zakulis-Udinovs strandtomt och det var inte rådligt att visa sig inom dess gränser. Bättre ställe att få fatt i Kalinkin fanns inte, återstod bara att hårda ut. Men hur satans länge skulle Kalinkin dröja? Umudrenskij förbannade Kalinkins intresse för simsporten och kastade längtansfulla blickar mot andra stranden.

Nu närmade sig simmarna, följda av applåderande åskådare på högra stranden. Snuvig av det långa kallbadet hade Umudrenskij all möda i världen att undvika att blotta sig, ty varannan minut kändes det ungefär som om någon vräkt ett hekto snus i näsan på honom och gång på gång måste han ned under vattenytan för att inte avslöja sig.

Och äntligen upptäckte Umudrenskij, när han fick näsan över vattenytan igen, att Kalinkin startat från andra stranden.

"Hög tid! — tänkte han. Herre, hör nu min bön och beveka chefens hjärta!" — och tog ut simtagen.

När endast ett par meter skilde chefen och hans underordnade åt gav den sistnämnde till en praktigt nysning och ett hurtfriskt:

— God dag, god dag! Varmt i vattnet i dag, Timofej Prochorovij!

— Aha, Umudrenskij! Vilken ström har fört dig hit?

— Ett personligt samtal av privat karaktär!

— Också en plats för resonemang! Kom in i morgon efter arbetstidens slut!

— Under arbetstiden är det endast till hinder, Timofej Prochorovij. Och vänta en hel dag till står jag inte ut med. ATJI! ATJI! Jag vill bara säga, att ert förhållande till mig är för mig viktigare än allt annat. Och jag tycker mig märka att ert tidigare förtroende för mig under sista tiden...

— Snick snack! — avbröt Kalinkin och ökade farten. Umudrenskij blev på efterkälken men chefen hörde honom bakom sig: ... allra dyrbaraste för mig... inte längre samma förtroende...

"Han hänger med, — tänkte Kalinkin. Synd om stackaren. I alla fall lovvärt, att han tillstår sina fel. Jag har kanske uppträtt litet för bryskt mot honom?" Får kanske ge honom ett handtag..."

Han såg sig om. Umudrenskij syntes inte till. — Han kanske dyker,

— tänkte han. Såg sig omkring och upptäckte på långt avstånd några roddbåtar. Men ännu ingen Umudrenskij!

Kalinkin blev rädd. Plötsligt dök Umudrenskijs huvud upp på fem meters avstånd men sjönk ånyo, efter ett svagt rop: hjä... lp! Kalinkin dök. Den drunknande hade tydligen förlorat medvetandet, ty han gjorde inget försök att gripa sin räddare om halsen och dra ned honom i djupet. Kalinkin lyckades få upp sin underordnade till ytan och bogsera honom in till stranden, där en mängd åskådare till dramat kom honom till hjälp. Umudrenskij släpades upp på stranden.

— Ett offer för en virvel på livets ocean! — anmärkte någon filosofiskt, och satte igång med konstgjord andning. Helt oväntat nös den förolyckade och satte sig upp.

— Hur känner du dig? — frågade Kalinkin, inte utan rörelse.

— Kroppen orkade inte... hjärtat! — stönade Umudrenskij.

Mängden av tillskyndande skockade sig kring den till livet återkallade och sökte trösta och lugna honom.

— Vem kommer därborta? — kamrat Kalinkin, — hördes en röst.

Alla vände sig om. Längs stigen ned mot badstranden närmade sig en man, iförd konditoribudens välkända duvblå uniformsrock. Han släpade på en enormt stor ask.

— Jag ber om ursäkt! — sa han vid framkomsten. — Men jag har varit hem till kamrat Kalinkins sommarvilla och där sa dom att ni befann er här. Och jag måste ju fullgöra mitt uppdrag. Såna här varor må inte väl av att vänta.

— Vilket uppdrag, vilken beställning? Kalinkins buskiga ögonbryn antog formen av frågetecken.

— Glasstärta. Direkt från fabriken. Skriv på följesedeln!

— Så fan att jag begriper något av det här! — brummade Kalinkin.

— Jodå, allt är i sin ordning, — sade budet. — Se här är tiden för beställningen angiven!

Glasstärten var med ett ord monumental. Beställaren hade sannerligen inte knusslat. När den vederbörligen avtäckts upptäckte man också i sirliga chokoladbokstäver följande text:

"Till min dyre värderade Timofej Prochorovij Kalinkin, som räddade mig från att drunkna i floden.

Evigt tacksamme Umudrenskij."

I förstone alldeles konfunderad exploderade församlingen i ett homeriskt gapskratt, när de insett vad som skett.

— Du har sannerligen framsynt folk i ditt ämbetsverk! — vände sig en flicka till Kalinkin. — Redan i morse visste han att han på eftermiddagen skulle vara i drunkningsfara och att just du skulle bli den som räddade honom!

— Ja, se han räknade väl med att leveransen som vanligt skulle vara försenad, — inföll budet. — Numer kör vi ut direkt till kunderna.

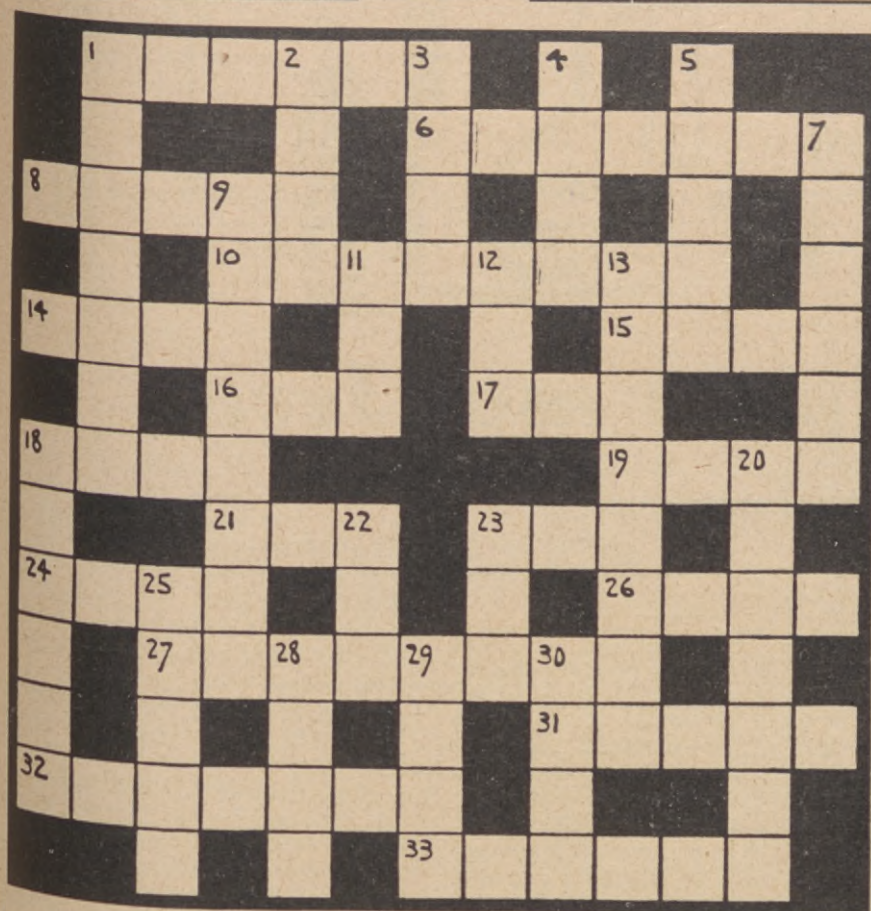
Umudrenskij såg sig skyggt omkring och gled sedan som en salamander ut i det våta elementet.

Så när Kalinkin röt till att — Jag ska genast ta itu med honom! guppade den "återuppväcktes" huvud redan mitt ute på floden.

Han lär alltjämt grubbla över lämpligaste stället för ett möte med chefen...

(Översättning av Sören Hellström)

KORSORD nr 8

VÅGRÄTA ORD

1. Brukar vara korkad. (6)
6. Hans tal, det ska du finna, rätt mycken jämkning tål, rätt mycken jämkning tål, ty sanningens gudinna var aldrig hans idol. (7)
8. En av våra förnämsta ätter. (5)
10. Vad heter musiker i pluralis? (8)
14. Endräkt. (4)
15. Död man vars rörelser fortleva. (4)
16. Finns mången i konsthistorien. (3)
17. Finns i vår sköldkörtel. (3)
18. Korstecken. (4)
19. Utan ärmar. (4)
21. Mums för mus. (3)
23. Hur vi ha det, jämfört med tyskarna. (3)
24. Ingår i namnet på en viss "bok". (4)
26. Brukar lyckas vid 9-tiden på kvällen. (4)
27. Mes eller myra. (8)
31. Mirakel. (5)
32. Snipa. (7)
33. Är den som har svårt för greppet direkt. (6)

LODRÄTA ORD

1. Ett resultat av alkoholism. (7)
2. I stället för händer. (4)
3. Kanske en lönngång. Eller ett par bokrader. (4)
4. Besynnerligt. (4)
5. Falskt alarm. (5)
7. En som kan lägga ut texten. (6)
9. "En man med — är den som vet vad han icke kan nå och likväl håller det för ögonen." (8)
11. För hyfsning av test. (3)
12. Lutas. (3)
13. Den viktigaste skillnaden mellan människor och djur torde vara, att de förra använder —. (8)
18. Tjänar som omsvep. (6)
20. Ligger i ring, när den inte användes. (7)
22. En folkfiende. (3)
23. Kramar ihjäl sitt offer. (3)
25. Skämt —, sa frukthandlarn när han slängde ut lagret. (5)
28. En svartrock i Paris. (4)
29. En som tvättar sig utan tvål och vatten. (4)
30. Kajuta. (4)

(Hans Ruin)

Lösning till korsord nr 6.

VÅGRÄTT: 4. Forngrav. 9. Lampetter. 10. Skämtsak. 11. Skolkrita. 15. Lagterm. 16. Nödlögn. 17. Mumie. 18. Vårvisa. 19. Råggkaka. 21. Anagram. 24. Skolbok. 27. Alarm. 28. Dreyfus. 30. Rysstyp. 33. Brasklapp. 35. Allegori. 36. Utvandrat. 37. Etserska.

LODRÄTT: 1. Halka. 2. Spalt. 3. Eterus. 4. Fest. 5. Orkaner. 6. Nymodig. 7. Reskö. 8. Vikingaskepp. 11. Slavhandlare. 12. Ogärna. 13. Kemi. 14. Imma. 20. Arbeta. 22. Refuger. 23. Masbruk. 24. Sara. 25. Krystat. 26. Omsk. 29. Eolus. 31. Släde. 32. Yppas. 34. Rita.

Pristagare: 1:a pris kr 10:— I. W. Edqvist, Hässleby Sanatorium, A 8, Hässleby, 2:a pris kr 5:—, Nils Larsson, Fack 47, Askeröd.

Tävlingsregler.

Lösningar till korsord nr 8 skall vara Status Redaktion, Kocksgatan 15, Stockholm, tillhanda senast den 10 sept. 1954. För att komma med i prisbedömningen måste tävlingsförsändelse vara märkt "Korsord nr 8". Glöm ej att tydligt ange namn och adress. Två priser, ett på fem och ett på tio kronor, utdelas.

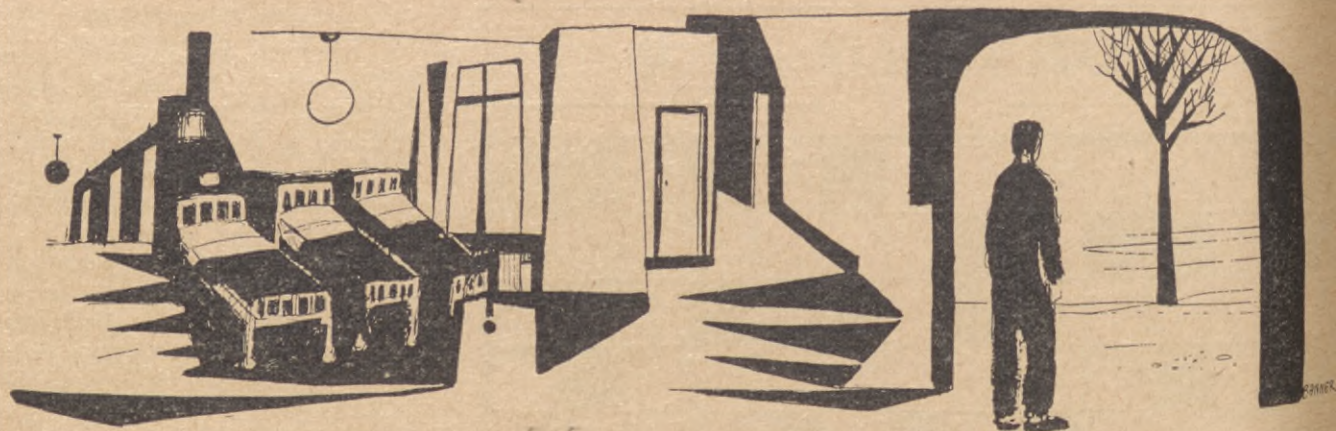
Lösning och pristagarnas namn meddelas i Status oktobernummer.

En läkares vardag...

Bundenheten och den därmed sammanhängande avsaknaden av verklig fritid är kanske det, som känns mest pressande. Efter införande av jourtjänst provinsialläkare emellen har dock många provinsialläkare fått den stora förmånen att få känna sig fria från patienter och sjukbesök varannan weekend mellan lördag kl. 15 och måndag kl. 8. Är det inte storartat? Tänk, att säkert få sova ostörd av patienter 2 nätter av 14! Under denna tid, 41 timmar varannan vecka, kan man alltså stänga av telefonen och med ett anslag på dörren hänvisa patienterna till jourhavande läkare i grannområdet. Och med gott samvete kan man då resa bort eller ägna sig åt sin familj, läsa en bok, spela piano eller syssla med någon hobby. Men även här kommer en inskränkning: det dåliga samvetet gör sig påmint, man har ju en hel del skrivbordsarbete, som man inte hunnit med, och som nog måste gå före fritidssysselsättningen.

(Ur artikeln "En provinsialläkares bekymmer" — Social medicinsk tidskrift.)

Öppen port mot livet

Av Gunnar Lohrén

Teckning av Majken BannerWahlgren

Gregor klär sej omsorgsfullt. Han gnider skorna med en sämskskinnstrasa sen han borstat dom och knyter slipsen i en visslande musikaliskt vidrig glädje. Befrielsen kurar i honom som en lättjefull katta i solgass. Kvällen är porten tillbaka till livet. Ute! Fri!

När han är färdigklädd upptäcker han att han har gott om tid. Han sätter sej i fåtöljen med kvällstidningen. Rubrikerna skriker efter uppmärksamhet men dom når honom aldrig. Likgiltigt låter han tidningen sjunka ner i knät där den viker sej som ett brant stugtak över benet. Han tändar en cigarrett och det blir inte av för honom att ta upp tidningen igen. Ikväll börjar livet. Efter tre tomma vita sjukhusmånader.

Maj och han skall ha det riktigt festligt. En helafton. Han har ringt till restaurangen och beställt bord och sagt till dom att duka det till klockan åtta. Egentligen har han inte alls råd med det här. Långt därifrån. Men för en gångs skull. Första kvällen. Maj. Han får spara sen. Snåla. Oombett seglar det sura ansiktet som betalade honom pengarna genom sjukasseluckan upp för hans inre. Den hopknipna munnen hade påmint om snittet efter en operation med en aning inflammationer kanter. Hon skulle bara veta, tänker han. Och Majs ljusa flickansikte fladdrar in i hans medvetande. Det klarar som en skioptikonbild när linsen skruvas mot skärpa. Egentligen kan han inte säga att Maj är hans flicka. Men dom höll ihop en hel del och träffades rätt ofta innan han hamnade på sjukhuset. Dom var varken förlovade eller hade bestämt sällskap men han tyckte ovanligt bra om Maj och trodde nog att hon tyckte om honom också. Det var egentligen först i den vita ensamheten på salen han förstätt hur mycke hon betydde för honom. Och han hade börjat längta efter henne och ängslats för att hon fanns därute öppen och fri medan han låg fången utan möjlighet att kämpa om sitt. Ibland hade hon kommit och hälsat på

honom men han hade aldrig sagt nånting till henne om vad han kände. Nu skulle han få tillfälle att visa det. Kanske kunde dom gifta sej så småningom. Han hade tänkt igenom det åtskilliga gånger under sjukhustiden men inte velat säga något. Långt inne i sej hade han känt en pirrande oro för att hon av medlidande inte skulle ge honom ett uppriktigt svar medan han låg på sjukhuset. Men ikväll... nu när han var ute och fri igen... Kanske skulle han fråga henne. Kanske... Åtminstone skulle han känna sej för lite. Försöka komma underfund med hennes känslor. Förlovning. Så länge...

Maj hade haft en pojke före honom som hon hållit ihop länge med. Dom hade inte heller varit förlovade, men hon hade varit kär i honom såvitt han kunde begripa. Han hade gjort slut med henne när han fått jobb i en annan stad. Han hade bara rest ifrån henne, han Sören, som han hette. Resa ifrån en sån flicka som Maj...

Kanske skulle han ringa till restaurangen och påminna om bordet... dom hade väl i jösse namn fattat att det var till åtta... han kanske skulle haft en blomma med sej... åt Maj. En blomma...

Han slänger på sej rocken och hatten och springer ner på gatan. Alla affärer är stängda och gumman som brukar stå med sin korg i telegraphörnan har gått hem. Han står ett ögonblick tveksam och villrådig. Bakvägen, Han försöker. I tredje affären är innehavaren kvar. En massa krukor står uppradade på en bänk. Hans fingertoppar är svarta av jord. En blomma? Kommer sent. Ursäkta. Om det går för sej. Åjo, det går väl. Vad skulle det vara då? Ja, vad skulle han ha? Dom... Nejlikorna? Eller en ros. En röd? Med lite grönt till.

Han tvekar mellan bil och spårvagn när han skall hämta henne. Men bill Komma opp och säja: Jag har en bil. Den väntar därnere. Var skulle den annars vänta! Men i alla fall. Han tar en bil och sjukassans luckansikte surnar.

— Vänta, säger han till chauffören.

Han springer uppför trapporna och ringer på hennes dörr. Han hör signalens ilska dirrande och strax efter hennes steg.

— Jag är klar på ögonblicket, säger hon.

— Fint, jag har en bil som väntar, säger han och söker förgäves den beräknade effekten i hennes ansikte. Men hon skyndar sej bara. Han ser henne sätta den lilla lustiga hatten på det ljusa håret och hennes ben lockar i halvgömdhet under det tunna silket. Tre vita ensamma månader.

— Hur känner du dej? undrar hon medan hon pudrar näsan.

— Prima, säger han och hon är söt och luktar gott och kvällens port mot livet står på vid gavel.

— Ja, då är jag klar då, säger hon och han krossar cigarretten som han rökt medan han väntat. — Vart ska vi gå? undrar hon i trappan.

— Gissa.

I bilen kramar han hennes hand och skyltfönstrens ljusfloder sköljer bakom trottoarernas skuggmänniskor.

— Du kan inte ana hur det känns att vara ute igen — och med dej, säger han. Hon skrattar till.

— Har du en cigarrett? säger hon.

Restaurangbordet begränsar hela hans verklighet. Bortifrån kommer musiken. Den stiger som en dimma ur det grå vatten av likgiltighet som omflyter hans suset från träden dricker musiken sorlet omkring dem. Efter tre vita månader. Bordet är festligt dukat med sina dekorerade läckerheter och Maj har fäst rosen på sin klänning. Sjukasseansiktets sura saklighet finns inte längre inom ögonblickets räckvidd.

— ... att vara ute igen ...
Hon höjer sitt glas och ler mot honom, vitt mellan läpparnas röda fuktiga glans.
— Jag tycker det skulle vara ohyggligt att ligga inspärrad så länge, säger hon.
— Jag har aldrig legat på sjukhus.
Han rycker på axlarna.
— Man vänjer sej.
— Men att ligga dag ut och dag in, dygnet runt ...
— Visst blir det långsamt ibland — han gör en avsiktlig paus — särskilt om man har nån som man längtar efter.
Hon äter utan att se upp på honom.
— Tänk dom som ligger i år då.
— För dom blir det något annat, säger han. Dom släpper kontakten med livet utanför sjukhuset och skapar sej en egen värld därinne.
— Men om dom också har nån som dom längtar efter?
— Många band slits av när man är skilda åt så där länge.
Hon nickar.
— Förresten tycker jag det är grymt, nästan brottsligt, att hålla fast en frisk människa om man själv inte har några vidare utsikter att bli bra inom en rimlig tid. Jag skulle aldrig kunna göra det.
— Det kanske inte är så lätt att vara både sjuk och ensam.
— Nej, visserligen inte, men ...
En kypare med snabba uppmärksamma händer dukar av bordet och de beställer varmrätten.
— Vi tar hummer, säger Gregor.
— Men ...
— Å så ska vi ha en flaska vin ...
Han har inte råd, absolut inte. Men all förnuftig tvekan går ner sej i stundens berusning och han viftar bort Majs lama protester.
— Det var snällt av dej att komma och hälsa på mej som du gjorde, säger han.
— Äsch, det var väl klart.
— Klart. Kanske. Men du kan inte ana vad det betydde för mej. Jag tänkte så mycke på dej och på ... oss ...
Han söker hennes ögon men de är nedåtvända.
— Kan du ursäkta mej ett ögonblick, säger hon och reser sej.
— Javisst.
Han sjunker in i sej själv. Musiken, maskstungen av röster och skratt, lever som ett främmande universum utanför honom. Bara Maj finns med honom i hans medvetande. Hennes ljusa hår och gömda lyckomöjligheter. Han känner ingen lust att konkretisera, vill inte dra vardagskläder på dessa möjligheter och väga deras praktiska värde, nöjer sej med att dessa i framtidsaningar. Han är ute nu. Och fri. Maj finns. Och hon är hans. Han smuttar på sitt glas och ser ljuset från en lampa splittras till glitter i det. Han minns avlägset sängens fångenskap och längtans omöjlighet. Ensamheten i den opersonliga sjukhussalen. Det är över nu. Alltihop. Och ensamhetens hetaste drömmar finns inom räckhåll.

— Förlåt mej, säger Maj när hon kommer tillbaka, jag hade lovat ringa en arbetskamrat.

Han nickar.

— Visst, säger han och ler mot henne.

— Vad jag tycker det är roligt att du blivit frisk igen, säger hon.

— Ja, länge till vete tusan om jag stått ut.

— Åja, du, när jag var uppe och hälsade på dej såg jag flera sköterskor som var riktigt söta, så det så ...

— Vad tror du jag brydde mej om sköterskorna när du fanns här ute.

Hon tiger en stund, ser ner i sitt glas, liksom biter om nänting.

— Äsch jag, säger hon sen och tänder en cigarrett, så fortsätter hon i forcerad ton: Sören har kommit tillbaka till stan.

Han ser på henne häftigt och hans ansikte är trasigt. Sören! Namnet knyter sej som en ruvande språngberedd ängslan i honom.

— Han har ringt mej några gånger, säger hon, men ...

— Men vad då?

— Det kan aldrig bli något mellan oss igen.

De dricker tysta med nedåtvända ansikten.

— Har du träffat honom? säger han och känner att bordet inte längre förmår innesluta hans verklighet. Som genom sprickor eller sår anar han ond omvärld.

— Har du träffat honom? säger han igen.

— Bara ett par gånger, säger hon med ansträngd likgiltighet.

Ängslans lemmar spänns till språng i honom.

— Vi går, säger hon vädjande — hem till mej.

Han tar det som han vill, som han önskar och behöver och språnget i hans inre blir aldrig av.

— Gärna, säger han och vinkar på kyparen. Får jag notan och den där vinflaskan jag sa till om.

När han betalar gör sej sjukhussalens luckansikte påmint igen men han finner det varken lika främmande eller självklart surt som nyss.

De köper kaffebröd på vägen hem och i hans inperficka trycker vinflaskan som han smusslat med sej. Det blev ett dyrt kalas, tänker han medan han hänger av sej rocken i hennes tambur, men herregud ... första kvällen ... Maj ... Han kysser henne. Hon fyller hans sinnen. Han vill dra ner henne i soffan.

— Jag ska klara kaffet först, säger hon.

Han öppnar vinflaskan under tiden och slår upp två glas. Hon kommer in från kokvrån och dricker med honom.

— Du, det där med Sören, säger han.

Äsch, han betyder inget för mej numera. Jag ska träffa honom och säga honom det.

Han känner sej varm och lite berusad.

— Be'n dra åt helsicke menar du.

— Kanske, säger hon.

Hon försvinner ut i kokvrån igen. Om

en stund kommer hon tillbaka med kaffebricken. Han räcker vinglasen åt henne.

— Skål för det som är dött, säger han.

Hon smuttar utan att svara och håller upp kaffe i kopparna. Han halvligger på soffan. Hon sätter sej på en stol bredvid. Han känner hennes närhet, sträcker ut handen och rör vid henne.

— Det är varmt, säger han och tänker just ta av sej kavajen när telefonsignalerna klöser sina ettriga sår i tystnaden.

— Låt bli å svara, uppmanar han henne men hon svarar ändå och hennes tal blir en mängd obegripliga ja och nej för honom. Hon lägger på luren och sätter sej i en av fåtöljerna.

— Det var Sören, säger hon tonlöst.

Han far upp.

— Han kommer hit, fortsätter hon utan att se på honom.

Han stelnar invärtes medan ängslan knyter sej samman mångdubbelt starkare än förut, den kurar ihop sej, tar sats, exploderar i språnget.

— Kommer hit, väser han.

Hon nickar.

— Han var i en kiosk härnere. Ni kan väl gott träffas. Du kanske kommer att tycka bra om honom. Han ...

Han känner hur en ström av ord väller upp i honom, heta, hatiska, onda ord, men han hejdar dem bakom tändernas sammanbitna galler. Med långsamma stela händer rättar han till kläderna och tänder en cigarrett. Han går mot tamburen.

— Hej då, säger han bara.

Hon reser sej häftigt och tar ett par steg efter honom.

— Ska du gå? säger hon med en förvåning i röstens vars äkthetshalt han inte kan avgöra.

— Javisst, säger han. Ju fortare det överflödiga avlägsnas desto mindre blir obehaget.

Han är aldeles lugn ända fram till skrottets brant och det bryter fram ohejdbart, ohämmat.

— Det var till honom du ringde från restaurangen, skriker han så snart han kan forma ord igen.

— Nej. Nej!

Hennes röst är gäll och hennes ansikte blekt.

— Ljug åtminstone inte. Du ringde efter honom.

Hon tiger och han går ut i tamburen. Medan han kränger på sej rocken kommer hon efter. Hon snyftar.

— Jag menade inte ... jag ville inte ... jag var rädd ...

Skärvorna av hennes ord och gråt slits ur honom när han slänger igen dörren. Tom går han nedför trapporna. I porten möter han en man som kanske är Sören och kanske nån annan. Han överväger känslolöst att slå honom, slå hårt med knogarna mitt i ansiktet ... kanske döda honom. Men den andra är redan förbi. Han hör hans steg uppifrån trappan och skjuter upp porten. Gatans gula mörker väntar utanför.

Tankar om en bandros

Och medan Elinda fumlar med bandrosen, vill jag berätta något...

Det var som en gammal visa. En sådan som mor brukade sjunga, då hon satt en sommardag vid bäcken. Långt bort i en närapå lycklig sommar. En visa om flickan som spann medan tåren rann och hon väntade på friarn sin. Det kom man att tänka på vid ett så fint ord: Bandros... bandros, gullband...

Men friarn var det inte stort bevänt med. Han hade inte ens skjortan. I det bondska tillägget. Och det hade då Jakob och Artur och Strängens Axel, hurudana skjortorna nu var.

Bandrosor hade jänterna i Kläppas gammelskola. Hårdflätade råttrumpor med rosett, bandros, deras enda fattiga pynt. De ofta ärvda och alltför stora och schulsiga klänningarna, eller de blekta, urväxta och alltför trånga, var inte mycket att skryta av. Nog kunde jänterna behöva lite färg på skolvägen. En glädjens lilla mullbärsfjäril på den smala jäntryggen. Att flärdens lilla silkespuppa skulle hållas vid liv även i Älyckans och Kläppas magra nejder. En försonande liten fjäril, så att man inte hade alltför ont på ullstrumpornas stoppar på knäna. Om nu den halvlånga kjolen råkade blåsa upp för en nyfiken näve blåsväder.

Flätstumparna var hårda. Som det närvarande och tillkommande. Strängt hållna var jänterna. Schasade och räddögda med röda skurhänder. Den skulle krökas i tid, som piga skulle bli. Pigplatsen vinkade efter skolans slut. Då började livets skola på allvar. Vad annat hade en torpjänta och backstujänta att se fram emot? Ut och tjäna, råka i olycka, sen i bästa fall få dela pinnsoffa med barnafadern.

Vattna sina pelargonier, de få glädjestundernas illröda pelargonier, koka sin vattvälling för syndastraff och odygdspåsarna. Darra och huka för nöd och död och hårda nävar. Ralla, lägga ut kjollinningen, föröka sig och uppfylla jorden. Och sällan komma sig längre ut i världen än till lagårn stugan och jordkällarn. Väl trampade stigar mellan stenarna. Det var jänternas framtid. Som de skytmade likt en avlägsen kvällsstrimma mellan tallarna. Den dagen, den sorgen... Långt bort, nära ändå... Gruset knastrade under

Av EMIL HAGSTRÖM

knäppkängerna. Jänterna fingick på skolgårn och luftade sina bandrosor.

Men ibland hjälpte det föga att låtsas stram och fin av sig. Och döv för skamvisorna, som Strängens Axel och andra storpojkar hade truten fulla av. Och inte hjälpte det stort att kuta heller. Kjolarna var ivägen och flätorna som enkom gjorde att dra i med hårda pojknävar. Men

det hjälpte att illtjuta. Då blänkte skollärarns glasögon innanför fönstret. Och inför tocket hot krympte storpojkar och blev små värre i sina lappade karlbyxor. Och de sprang och gömde sig bakom syndens osande ribbdörr med de många tänkespråken och dikterna. Som i flera fall var författade av Bellman och Fröding. Åtminstone påstod Strängens Axel att de var det. Och han räknades som sakkunnig. Som han satt och hängde på Nyréns drängkammare, en tacksam novis i snustuggandets och skamvisornas

konst. Bakom ribbdörren talade man gärna lågmält. Tills klockan ringde och lärarns hurrilar svävade över vattnet. Och de var minsann inga fridens och försoningens noaksduvor.

Och efter skoltimmarnas ångest och plåga, Potifars hustru och den unge Josefs dilemma, de knatriga djunglernas sockerrör och sega lianer, gossen som köpte en kappe äpplen och gumman som handlade en val strömmning, vilka på det knepigaste skulle delas, en nypa geometri för sisklassens kastvedhuggare och pig-ämnena, efter allt detta snärj och bekymmer kom äntligen slutpsalmen. Befrielsens jämrande litania. Och sedan Kläppa.

Lång och ödlig var vägen mellan dess lavgranar, tallsrottar, spretande risbjörkar, tuvans rädda små möss och storpojkaras obotliga lust att plåga.

Så var nu en gång livet inrättat. Katten på rätten och rätten på repet. Vår Herre straffade och pinade torparen och hans arma syndastraff till käring. Torparen söp sig full, klädde kärigen och sparkade ut katta. De goda mödrarna tog sedan skadan igen på ungarna i all ärbärdighet och nitälskan. De större pojkarorna nöp småpyrena och drog jänterna i flätan. Så var nu detta eländans liv i Älyckan beskaftat: Den ene på den andre i lust och plåga och skräck och varnagel. Och varför skulle då inte Elinda få lära sig veta hut aldrig så lite? Hon som var lillpiga för mat och husrum hos Bergkvistens. Skrämmarnas eländiga Elinda från Knäsjön.

Hennes mor var troende. Hon hade ivrat för att Elinda skulle hållas efter. Och hon hölls efter. Latmasken skulle tas ur ryggen påna. Det hade Skrämmarnas käring ivrat för, sträng och gudfruktig kvinna som hon var. Elinda, Skrämmarnas hopknycklade jänta, som gick med huvudet på sned och bad hela världen om förlåtelse. För att hon över huvud taget var till. Varför skulle inte en sådan läras mores?

Det skulle nog bli en farligt duktig karl av Strängens Axel, trodde man. Han var stark, fräck och tilltagsen på alla vis. Ett fördärvat bra korpralsämne, sa man. Men så hade också hans förfäder dundrat och kommenderat på Sänga mo. Och Elinda var som skapt att ströja och flä

och retas med. Skrämmarns Elinda, med sin supiga slagskämpe och dråpare till far. Och sin moders gudelighet och eviga pina mellan de stunder hon tog heder och ära av Ålyckans och Knäsjöns förtappade syndastraff och ralltackor. Elinda som fick slita intill sena natten, som hade pipper och inte fick tid att läsa katekesen.

Bokstäverna hoppade omkring som små killingar i den bittra orättvisans dropande vårregn. Magen sved, huvet var tomt, i halsen satt en klump. Och över henne den straffande Gabriel, lärarn, sugande på tänderna, nervöst knackande med linjalen. Spinkig och tunn i den svarta, blanknötta kostymen gick han av och an i klassrummet. En smalbent, svart spindel, kilande på sitt nät. Och i nätet en stackars sprattlande fluga, väntande på giftgadden, nådastöten. Men fullt så farligt var det ändå inte. Det räckte med att hon satt kvar en halvtimme. Spindeln vart hungrig, släppte sitt offer och knalade in till sin hustru och den väntande middagen.

Det ekade styggt då man gick ensam på Kläppa. Lavgranarna glodde med sina gröna ögon. De nakna björkarna hötte med sina ris mot den blekröda flanelhimlen. Här fanns skrömt och farlighet. Här ruvade skräcken och satte fart på knäppkängorna.

Det ekade styggt, det prasslade farligt, det svischade i den halvlånga kjolen, knäppkängorna klafsade och gnodde. De väntade på henne bortom gamla avrättsplatsen. Strängens Axel och pojkarna. Där låg de i bakhåll. Gammelgranarna skvatt

till och ruskade på sig för en vilsen kvällskåre.

En skrovlig målbrottsröst hojtade till. Andra gällare röster svarade. En kedja av röster. Runt omkring villebrådet, det jagade och skräckslagna, som försökte komma undan sina plågoandar. Sätt krokben påna! Låtna inte komma undan! Huggna i flätan! Elinda, kopiga, hähä. Huggna, tana, påna!

Drevet slutade men ingen blåste i horn. En rädd, fångad hare i lingonriset. En ströjlek och brytlek med Skrämmarns eländes Elinda. Då gnisslar det till borta i kröken.

Käringen! Stick pojkar!

Och de är alla borta mellan granarna, alla utom jäntungen. Som reser sig sakta,

borstar av klänningen, plockar upp hårbandet. Det gnisslar av osmörjda kärnav. Det knastrar i Kläppas grova grus. Det är Maria från Sågbacken som kommer med bullkärran.

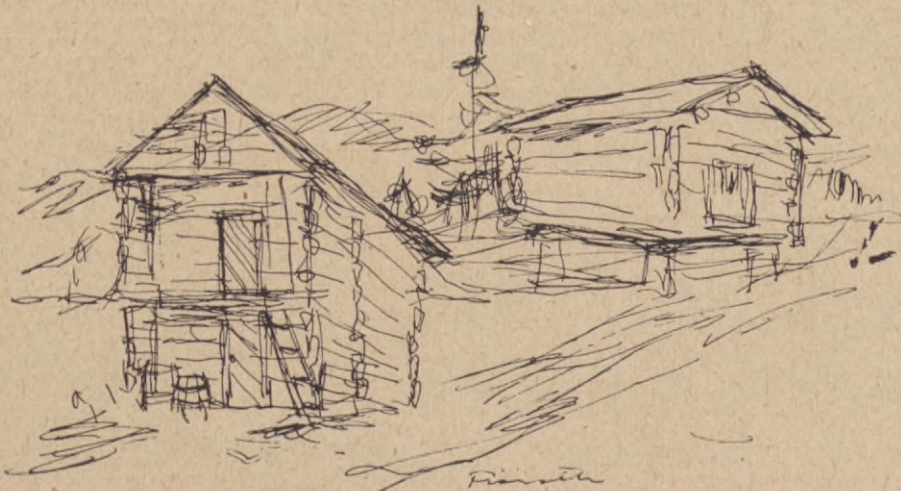
Hon har varit i köpingen och hämtat veckans brödlådor åt kaffemostrarna i Ålyckan. Tungt, trögt går hon mellan skalmarna. Så här i kvällsljuset ser hon ut som ett underligt djur. Hon och kärran.

Kärnavet gnisslar, gruset knastrar. Och nu får Elinda sällskap över Kläppa och det kan kännas tryggt. Att gå vid Marias sida. En gammal, trött kvinna, en liten hunsad och plågad.

Är dom lea vid henne kvaddarna? Hon hade sett. Men nästa år behövde hon inte gå i skolan. Det var en tröst. Lea, äh. Om hon hade mycket att göra hos Bergkvistens? Äh, nää, inte så farligt. Jaså, inte så farligt. Nää.

Elinda fumlar med sitt hårband. Det blå hårbandet. Blått är en vacker färg, tänker hon. Och någonstans inne i henne skär ett skrik. Rädslan för framtiden, för hennes egen okända kropp, ett skrik som inte fått form än. Ur det formlösa inom henne. Och hon vet inte riktigt om hon är vaken eller ligger och drömmer i Bergkvistens farstuskrubb. Blått är vackert, tänker hon och fumlar med bandet i flätan. En blå bandros. Och inne i henne bland rabblande bibelspråk, nynnars syndens molande vaggvisa. Bandros, gullband. Och friarn som ska komma och fria hosna. Och blått är en vacker färg. Och nu sitter bandrosen som den ska i flätan.

Teckningar av
Gerd Fröroth

KVINNOPROBLEM I...

(Forts. fr. sid. 13.)

egen regi. I regel har dessa tillkommit med hjälp från landstingen, men hjälpen har knappast varit tillräcklig och de organisationer som driver hemmen har märkbara ekonomiska svårigheter att klara sin uppgift. I de lungsjukas regi drives nu 3 årshem och 2 sommarhem samt 1 hem som snarast kan kallas fritidshem och som blott är öppet för medlemmar i den organisation som äger hemmet ifråga.

Dagavgiften vid dessa hem är nu 9 kr. utom vid ett hem som har en något lägre avgift. För vistelse vid hemmen finns 9 årsfriplatser. I några landsting anslås medel till vistelse vid dessa hem, men dessa landsting är helt få och verksamheten föga systematiserad. Bäst systematiserad är den i Värmlands län, Kronobergs län, Kristianstads län och Hallands län.

De befintliga konvalescenthemsplatserna är knappast tillräckliga, även om behovet av platser knappast är så stort som man haft anledning tro. Behovet är dock tillräckligt stort för att krav på ytterligare konvalescenthem skall kunna resas och då i samhällets regi. I Göteborgs stad och i Örebro län har man också avancerade planer på att starta konvalescenthem.

*

Avslutningsvis kan nämnas några socialförsäkringsfrågor, där kvinnor har särskilda problem. Vanligaste problemet är ensamstående kvinnor med barn och jag syftar då på änkor. Inom tbc-klientelet torde sådana inte vara så alldeles sällsynta. Änka med två minderåriga barn under 10 år får delas änkebidrag, fastän hon åldersmässigt inte fyller kvalifikationerna, och genom denna och det s.k. särskilda barnbidraget, som utgår vid sidan om det allmänna barnbidraget, kan hon få en någorlunda dräglig standard. Om ensamstående moder är exempelvis sjukbidragare, utgår också särskilt barnbidrag, bidragsbeloppet är 600 kr pr år och detsamma gäller om fadern har någon form av folkpension, ålderspension, invalidpension eller sjukbidrag.

Särskilda problem får också kvinnor med den form av pension som kallas för sjukbidrag eller invalidpension inom

sjukförsäkringens ram. Också i detta fall gäller det vid förekomsten av små barn i hemmet. Dessa frågor är emellertid så speciellt för svenska förhållanden och är för övrigt under utredning, varför någon anledning att gå in på dem knappast finns.

VÄBRE ÄN WAGNER

(Forts. fr. sid. 18.)

speciellt musikstycke till Panomonicon. Det låter ofattbart, men stridsavsnittet i Eroicasymfonien, med trumpetstötter, trumvirvlar och allt annat, var resultatet. Beethoven och Waelzel tänkte framföra verket med Panomonicon i London, men så kom de båda vännerna osams och konserten blev aldrig av, lyckligtvis kanske man kan tillägga.

Dille på mekaniska instrument

blev faktiskt följden av de förutnämnda herrarnas verksamhet och i rask följd uppenbarade sig Orpheus, Bakanium, Harmoniphonen, det pneumatiska pianot med 12 bas-trumpeter och 20 vanliga som satt monterade på ett piano och med en mans hjälp kunde frambringa en mistlurssymfoni, för att inte glömma den elektriska Ariston och den sjungande ljuskronan le Lustre Chantant, vilka nästan alla hade det gemensamt, att frambringa maximum av olika ljud. Musikälskarna var förtvvlade. De sade: Allt det här oljudet är onödigt. Vi har ju redan Wagner!

Kännedom om dessa roliga och för sin tid belysande omusikaliska fakta, har vi att tacka en från förlaget P & P utgiven intressant bok — PATENTSÖKT — om mer eller mindre tokiga uppfinningar och uppfinnare. Man har faktiskt omätligt trevligt i sällskap med författarna Fred Coppersmith och J. J. Lynx, och priset 12 kronor inb. kan man ej klaga på.

SCHACK

Redigerad av G. Skarp

ETT NYTT NAMN

i svenskt elitschack är 32-åriga lokföraren Bengt Hörberg. Den idérikt spelande, före detta kalmarbon överraskade med att ta hem årets SM-titel trots konkurrens av bl. a. de garvade kämparna Inge Johansson, Z. Nilsson och Sköld. — Vi återger här hans första parti i sarspelet mot Goode.

Vit: Bengt Hörberg	Svart: Royal Goode
1. e4, c5	2. Sf3, Sc6
3. d4, c×d4	4. S×d4, Sf6
5. Sc3, d6	6. f4, Ld7
Att föredra är 6. —, e6, eller 6. —, g6.	
7. Le3, a6	8. Sb3, b5
9. Ld3, g6	10. h3, Lg7
11. 0—0, 0—0	12. a4, b4
13. Se2, Dc8	14. De1, Le6
15. Sb—d4, S×d4	16. L×d4, a5
17. b3, d5	18. e5, Se4
19. Sg3, S×g3	20. D×g3, Lf5
21. Df3, Lxd3	22. c×d3, Dc2

Detta till synes plausibla drag får ödesdigra följder. 22. —, e6 borde ha skett.

23. Ta—b1! Tf—c8 24. Tb2, Dc6
25. f5!

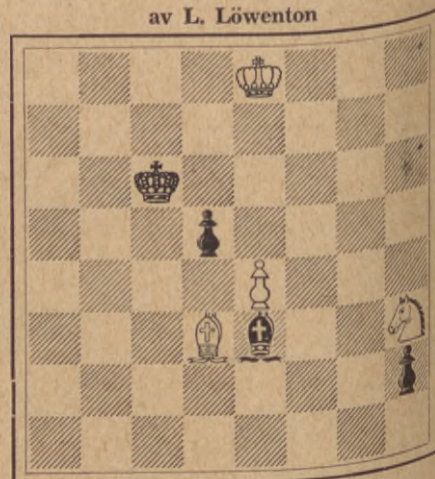
Väl rustad övergår nu vit till direkt kungsangrepp.

25. —, g×f5	26. D×f5, Dg6
27. Df3, e6	28. Tb—f2, Tc7
29. g4! Ta6	30. h4, h6
31. h5, Dh7	

(Det närliggande 31. —, Dg5 hade efter 32. Le3, D×e5 strandat på 33. Lf4.)

32. De3, Lf8	33. Lb6, Tb7
Utsiktslöst vore 33. —, Tc3 varpå kunde följt 34. T×f7, D×f7. 35. T×f7, K×f7.	
36. Ld4, T×b3. 37. g5!	
34. Lc5, Lg7	35. Tg2! Tc6
36. g5, h×g5	37. D×g5, Kh8
38. Le3, Tc8	39. h6. Uppgivet.

STUDIE av L. Löwenton

Vit drar och gör remis.
Vit: Ke8, Ld3, Sh3, Be4 =
Svart: Kc6, Le3, Bd5, h2 = 4.

ALLMOGE- VÄVNADER

SVEN ANDERSSON

Tel. 109 67

BORÅS

Tel. 190 37

STOCKHOLM**JUTELUMP**

Säckar och juteväv köpes. Fördämningsmattor, cisterner, sand- och torkgaltar säljas. Koksgrötor, Järnbalkar och Plåt.

A. JÖNSSON & C:o

Timmermansgatan 47 - Stockholm
Tel. 43 03 59, 43 63 83

BODEN**Kommanditbolaget****BETONG**

SANDER & C:o, Hednoret

Telefon Boden 650 16

**BORÅS OCH SÖDRA
ÄLVSBOGERS LÄN****AB NORRMALMS GJUTERI &
MEK. VERKSTAD**

Telefon 103 93

— BORÅS —

GJUTGODS och REPARATIONSARBETEN
för TEXTILINDUSTRIEN

STIGEN**AB ALF STIGENS FABRIKER**

Tel. 551 70

SANDARED

Färgning, Appretering
Konstlädertillverkning

**BORÅS OCH SÖDRA
ÄLVSBOGERS LÄN**

Vid elektriska installationer
ring 122 47, 132 47

ELEKTROFIRMAN MAGNET

Kontor: LILLA BROGATAN 38

Affär: LILLA BROGATAN 30

HÖÖR

VID BESÖK I HÖÖR, ät och bo på

Järnvägshotellet

God mat och gott kaffe — propra rum
Tel. 25

M A L M Ö**Fråga alltid efter S:T KNUTS**

Vatten och Läskedrycker

S:T KNUTS VATTENFABRIK

Malmö — Telefon 211 80

TEATERKAFÉET

PILDAMMARNÄ

REKOMMENDERS

Tel. 255 26 Olga Hellqvist

Köp Solstickan

MALMÖ**BERNH. PERSSON
GJUTERI**

MALMÖ

Tel. 836 25

NORRKÖPING**AB BÄCKMANS VERKSTÄDER**

Norrköping

Tillverkning och reparation av maskiner
och delar. Järnkonstruktioner.

Gummicentralen

Stockholmsvägen 22—26

Tel. 268 30 NORRKÖPING Tel. 268 30

Utför alla slags reparationer
Försäljning av nya ringar

**Efter SÖNDAGSPROMENADEN
eller UTFLYKTEN**

smakar maten eller kaffet
utmärkt hos oss

Snabb betjäning - Trevliga lokaler

KONSUM-restaurangen
Norrköping

**GYNNA
SVENSK
INDUSTRI**

LODVIK (Dansk läsövning)

Av Paul Danty

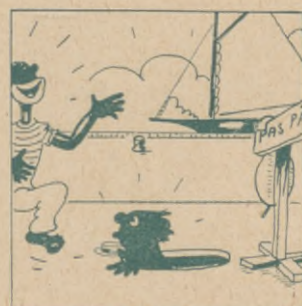
Han ser en kende sort ud.

Ha, ha — —

plop — —

æv — — — —

En riksannons i STATUS

Formulär III

Status
(Tidningens namn)

MEDELTALET TRYCKTA OCH DISTRIBUTERADE EXEMPLAR.

Intyg:

På grundval av verkställd undersökning har följande fördelning fastställts, avseende medeltalet

för tiden 1/1-31/12 1953

(Antal nr: 12)

		Antal exemplar	
A I.	Medeltal tryckta, godkända exemplar	48.418	
	Avgår:		
A II.	Lösnummerretur och arbetsexemplar	887	
	Medeltal distribuerade exemplar		45.529
	Fördelning:		
B I.	Till ordinarie pris betalade exemplar:		
	a) Individuellt abonnerade	8.075	
	b) Försålda lösnummer	35.247	43.322
B II.	Till föreningsmedlemmar eller affärskunder distr. exemplar:		
	a) Utan särskild avgift för mottagaren	-	
	b) Till specialpris individuellt distribuerade	1.571	
	c) Till specialpris grupp-distribuerade	-	1.571
B III.	Regelbundet utlämnade friexemplar till:		
	a) Personal och medarbetare	77	
	b) Annonsbyråer och annonsörer	45	
	c) Övriga	514	636
	Summa medeltal distribuerade exemplar		45.529

Att ovan angivna uppgifter äro riktiga intygas härmed på heder och samvete.

Stockholm den 29/1 1954.

Kamrer
(Ställning i Tidningsföretaget)

Firmatecknare i Tidskriften Status
(Tidningsföretaget)

Tidningsstatistik AB bekräftar härmed efter verkställd undersökning och kontroll, att på detta formulär lämnade uppgifter äro riktiga och att de äro avgivna i enlighet med gällande bestämmelser.

Stockholm den 30 januari 1954

TIDNINGSTATISTIK AKTIEBOLAG

Vaktar direktör

är merkantil annonsering!